

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

IV обикновено Народно Събрание.

(Първа редовна сессия.)

XIV. ЗАСЪДАНИЕ, СРЪДА 7 НОЕМВРИЙ 1884 ГОД.

(Начало въ 1 часъ и 55 мин. по пладнѣ, подъ предсѣдателството на г-на Стамболова.)

Предсѣдатель (звѣни): Засѣданието се отваря. Г-нъ секр. Вачевъ ще прочете имената на г-да представителитѣ, за да се види, кои присѣтствуватъ въ това засѣдание и кои отсѣтствуватъ.

Секр. Вачевъ (чете списъка на представителитѣ). Ще се прочетатъ втори пѣтъ имената на отсѣтствующитѣ (чете): Отсѣтствуватъ г-да: Петръ Мишайковъ, Юрданъ Ивановъ, Л. Дуковъ, Станчо Х. Станевъ, Н. Шивачевъ, Дим. Анневъ, Иванъ Гръковъ, Бърни Бърневъ, Христо Симидовъ, Киро Николовъ, Петко Мариновъ, Д-ръ Черневъ, Маринъ Д. Тихчевъ, Османъ Бей, Марко Балабановъ, Гендо Недовъ, Илия Поповъ, Д. Буровъ, Д-ръ Димитръ Молловъ, Петко Къичевъ и Юрданъ П. Тодоровъ.

Предсѣдатель: Отъ 195 представители въ това засѣдание присѣтствуватъ 148; има законно число представители, за да може да се пристѣпи къмъ разглежданѣто въпроситѣ, предложени за дневенъ редъ. Г-нъ секр. Градинаровъ ще прочете протокола отъ миналото засѣдание.

Секр. Градинаровъ (чете съкращения протоколъ отъ XIII засѣдание).

Предсѣдатель: Има ли нѣкой отъ г-да представителитѣ да направи забѣлѣжка върху четения протоколъ?

Сарафовъ: Мотивировката, която съмъ казалъ въ миналото засѣдание, не е добръ схваната, или не е добръ напи-

сана. Не съмъ казалъ, че не можемъ да разберемъ съдържанието на вътрѣшния правилникъ, а казахъ, че за да може човѣкъ да направи забѣлѣжка, трѣбва да има на рѣцѣ вътрѣшния правилникъ. Съзнавамъ забѣлѣжката на г-на Вълчева, но не съзнавамъ, че азъ съмъ тъй говорилъ. Ако би да излѣзе така, както е казано въ протокола, азъ не се надѣвамъ толкова глупаво да съмъ говорилъ.

Градинаровъ: Въ бѣлѣжката е казано: «Сарафовъ моли Нар. Събрание, да му позволи да направи въ слѣдующето засѣдание отмѣнение, или промѣнение, на нѣкой членъ отъ вътрѣшния правилникъ, защото, при бързото четение на правилника, не е могълъ да схване неговото съдържание». Тѣзи сж въ кратко думитѣ на г-на Сарафова.

Предсѣдатель: Азъ мисля, че думитѣ сж писани точно въ стенографическитѣ протоколи и забѣлѣжката, ако е права ще се земе въ внимание.

Ташикмановъ: Официалнитѣ протоколи на Нар. Събрание, споредъ правилника ни, сж стенографическитѣ, и азъ незнамъ каква полза би имали, ако се пишатъ въ скратенитѣ протоколи такива подробности.

Мирский: Азъ оттеглихъ предложението си относительно Тодора Иванчова, защото съмъ чулъ, че той вече предпечелъ депутатството.

Председателъ : Има ли още нѣкой да направи забѣлжка върху четения протоколъ? (Нѣма). Значи, приема се протокола както се прочете. Г-нъ Ташикмановъ, секретаръ при бюрото на Нар. Събрание, ще прочете скратения протоколъ.

Ташикмановъ (чете скратеный протоколъ).

Председателъ : Желас ли нѣкой отъ г-да представителитѣ да направи забѣлжка върху четения протоколъ? (Никой). Като нѣма никой да направи забѣлжка, значи протоколътъ е точенъ и се одобрява отъ Нар. Събрание. На дневенъ редъ за днешното заседание предстои да се разглежда слѣдующето: 1. Чтение законопроекта. 2. Предложението на г-на Георгия Ив. Зографа, относително прекратяването помощитѣ на общинскитѣ училища. 3. Запитване на г-на Т. Кърджиева къмъ г-на министра на Вжтрѣшнитѣ дѣла, за отетрапението на Руссенския кметъ. 4. Запитването на г-на Кжичева: освѣнъ закона за приставитѣ, има ли г-нъ министръ на правосъдието да внася и други закони? 5. Предложение отъ И. Вълчева да се избере коммисия за провѣряване правилността на всичкитѣ извършени до днесъ държавни расходи. 6. Запитване на свещ. Радова: има ли да представи министрътъ на правосъдието законопроектъ за владалата? 7. Предложение на г. Мирский за истъжкването отъ Н. Събрание чл. 165 отъ Конституцията. 8. Запитване на г-на Манова къмъ г-да министра на правосъдието за лихварската коммисия. 9. Предложение на Н. Хранова относително отмѣненіето закона за суровитѣ опинци. 10. Запитване къмъ г-на министра на финанситѣ отъ г-на Л. Дукова относително поземелния налогъ на лозята. 11. Предложение на г-на Дюкмеджиева за избиране коммисия, която да разгледа: на кои лица сж неправилно дадени степендии, и 12. Последно четение на вжтрѣшния правилникъ.

Понеже Народ. Събрание въ миналото заседание рѣши, щото последното четение на вжтрѣшния правилникъ да стане въ днешното заседание и понеже трѣбва да има вжтрѣшенъ правилникъ, за да може да се ръководи бюрото както и Нар. Събрание отъ този правилникъ, азъ мисля, че трѣбва да стане трето и последното му четение днесъ; за това, давамъ дума на г-на докладчика да го прочете, за да се приеме или отхвърли.

Докл. Мирский (чете вжтрѣшний правилникъ).

Председателъ : Желас ли нѣкой отъ г-да представителитѣ да говори върху правилника за вжтрѣшния редъ на Нар. Събрание?

Сарафовъ : Азъ се отказвамъ.

Ташикмановъ : Ако, г-да представители, въ миналото заседание и да се отхвърли предложението на г. Никола Шивачевъ, което състоеше въ това, щото при преглежданіето отъ г-да ораторитѣ стенографическитѣ протоколи, да не се допуца измѣнения на смисъла въ казанитѣ отъ тѣхъ рѣчи. Сега, при третото и последно прочитане на вжтрѣшния правилникъ, намѣрихъ за добръ, като се възпользувахъ отъ 13 членъ на правилника, по който се ръководи сега Нар. Събрание, да направи едно предложение за допълнение на членъ 20, въ който е умѣстно да се изрази тѣзи мисль. Допълнението, което желая да се приеме, е слѣдующето: «безъ да се измѣнява сжщинския имъ смисль». Съ приеманьето на това допълнение, къмъ чл. 20 ще може да се избѣгне една неправилность, която се практикува сега отъ нѣкои г-да оратори и ще се избѣгнатъ неприятни послѣдствия, които могатъ да произлѣзатъ отъ измѣняването на сжщинския смисль на рѣчитѣ, исказани въ Нар. Събрание. При всичко, че г-нъ Докладчикъ въ миналото заседание каза, че се оставя на добросъвѣстностьта и честностьта на г-да представителитѣ, но все пакъ да има едно такова допълнение, мисля, нѣма да бърка, напротивъ ще ползува; защото, ако се водимъ отъ това начало, както каза г. докладчикъ, тогасъ не трѣбва да предвиждаме въ правилника и други работи, които изискватъ съблюденіето на извѣстенъ порядкъ, а все да оставаме на честностьта и добросъвѣстностьта на г-да представителитѣ. За това, азъ мисля, че ако Нар. Събрание приеме моето предложение, ще се введе единъ добъръ редъ, изискуванъ отъ справедливостъта. Въ стенографическитѣ дневници на Нар. Събрание трѣбва да се съдържа всичко онова, което е говорено и вършено въ заседанията му. По тия съображения, азъ си позволихъ да направи предложението си, което съгласно съ чл. 13 отъ правилника за вжтрѣшния редъ на Н. Събрание е подписанъ отъ 10 души. (Подава го на бюрото).

Председателъ : Г-нъ Ташикмановъ, при третото четение на вжтрѣшния правилникъ, намѣрихъ за нужно да прибави къмъ единъ членъ на този правилникъ слѣдующата забѣлжка: «безъ да измѣняватъ сжщинския смисль на рѣчъта си». Понеже тази нова прибавка и поправка има изискуемата формалность, изисквана отъ 13 чл. на вжтрѣшния правилникъ, то тя подлежи на разискване.

Докладчикъ : Азъ настоявамъ, че е излишна прибавката, защото нѣма право никой отъ ораторитѣ да си промѣнява казаното и особено, когато при тѣхъ присѣствуватъ секретаритѣ. Нѣма право никой отъ ораторитѣ да пише въ стенографическитѣ протоколи, нѣщо, което не е казано.

Ако секретарятъ види, че оратора измѣнява сѣщинския смисълъ на това което е говорилъ, той нѣма да го остави да направи това. Най-послѣ остава на Събранието да рѣши, азъ нѣмамъ нищо противъ.

Ташикмановъ: То би било добрѣ, разумѣва се, да не става нужда за такова едно прибавление къмъ члена, но азъ имамъ случай да забѣлѣжжъ нѣкои г-да оратори, които, като дойдатъ въ канцеларията да исправятъ своитѣ рѣчи, измѣняватъ сѣщинския смисълъ на това, което сж исказали въ Нар. Събрание. Това именно ме подбуди да направя предложението си и мисля, че г. докладчикъ нѣма да настоява на своето искание, защото, това е много умѣстно нѣщо, и моля Нар. Събрание да го приеме.

Марко Велевъ: Това предложение на г. Ташикманова е умѣстно, защото има г-да оратори, които послѣ добавятъ нови нѣща при туй, което сж казали по-напредъ. Азъ мисля, че това не е умѣстно. Поддържамъ предложението, защото, кой какъто е говорилъ въ Нар. Събрание, тъй трѣбва да си остане. (Гласове: да се гласува).

Л. Дуковъ: Напълно поддържамъ г. Ташикманова въ този случай, защото, сега наистина нѣма такива секретари, които да искатъ да измѣняватъ сѣщинския смисълъ, но можемъ ли да гарантираме за другитѣ секретари, които ще дойдатъ, че нѣма да допуснатъ това? За това, такова едно допълнение на този членъ е много добро. Поддържамъ мнѣнието на г. Ташикманова, защото тази забѣлѣжка е много умѣстна.

Шивачевъ: Отъ мене не остава нищо да кажъ, освѣнъ да поддържамъ г. Ташикманова, защото се е съобразилъ съ чл. 13 отъ вътрѣшния правилникъ; и като е членъ отъ болшинството, азъ съмъ увѣренъ, че ще се приеме; за това, поддържамъ мнѣнието на г. Ташикмановъ, и нѣма какво друго да кажъ.

Председателъ: Понеже никой отъ г-да представителитѣ не желае да говори по този въпросъ, то ще се вотира предложението на г. Ташикманова, който предлага да се прибави къмъ членъ 20 отъ вътрѣшния правилникъ слѣдующето: «безъ да измѣнява сѣщинския имъ смисълъ». Ще се вотира това предложение. Който не приема това предложение, да си дигне ржката. (Никой не дига). Приема се. Има ли нѣкой да направи друга поправка по вътрѣшния правилникъ? (Нѣма). Ако нѣма, господинъ докладчикъ ще прочете правилника за послѣденъ пжтъ изцѣло съ всичкитѣ поправки.

Докл. Мирский (чете):

Правилникъ за вътрѣшния редъ на IV-то Обикновено Народно Събрание.

I. За засѣданията.

Чл. 1. Народното Събрание има въ недѣлята три редовни засѣдания: въ понеделникъ, сръда и петъкъ часа отъ единъ до шестъ слѣдъ пладнѣ; но то може да рѣши, ако намѣри за нужно, да държи и повече засѣдания.

Чл. 2. Всеки представителъ е длъженъ да присѣтствава редовно въ всичкитѣ засѣдания на Събранието.

Чл. 3. Ако нѣкой представителъ отсѣтствава три засѣдания на редъ, безъ да яви на председателя причинитѣ на отсѣтствието си, председателгъ е длъженъ да го повика особно и да му направи потребнитѣ бѣлѣжки; ако ли той продължава и слѣдъ това да отсѣтствава, лишава се отъ дневнитѣ си пари за всичкото врѣме на отсѣтствието си отъ деня, когато му е направена бѣлѣжката.

Чл. 4. Отпускъ за опредѣлено врѣме се дава отъ Събранието възъ основание на писменно заявление, отправено до председателя и съдържащо причинитѣ за искания отпускъ, а безсроченъ отпускъ се дава само по причина на болѣсть.

Чл. 5. Въ случай на неизбѣжна нужда, председателтъ може и самъ да разрѣши отпускъ за врѣме не повече отъ десетъ дни; но той е длъженъ да извѣсти за това Събранието още въ първото засѣдание слѣдъ даванието отпускъ.

Чл. 6. Представителитѣ, на които е даденъ отпускъ за да се отдалечатъ отъ града, гдѣто засѣдава Народното Събрание, не получаватъ дневни пари за врѣмето на отпуска.

Чл. 7. При откриванieto на всеко засѣдание, председателтъ напoмня предметитѣ, които сж на дневенъ редъ, а при закриванieto му той предлага на Събранието да рѣши: кога трѣба да стане слѣдующето засѣдание и кои въпроси ще се разгледватъ въ него.

Чл. 8. Въ залата на засѣданията сѣдѣтъ само представители, а публиката — на особенно назначени за нея мѣста.

Заб. Публиката е длъжна да пази тишина и да не дава знакове на одобрене или не одобрене. Нарушителитѣ на това правило се отстраняватъ отъ Събранието по распорѣждане отъ председателя.

Чл. 9. Разпекванията въ засѣданията ставатъ свободно, но въ сжщето врѣме благоприятно и вротко. Личнитѣ нападения и непристойни изражения сж запретиени.

Чл. 10. Никой отъ представителитѣ нѣма право да прекъсва говорящия.

Чл. 11. Всеки представителъ, който иска да говори, длъженъ е предварително да поиска дума отъ председателя, и

да почне да говори само тогазъ, когато му се извѣсти съ произнасяние името му, че редътъ му е дошълъ.

Чл. 12. При разгледването въ Събранието доклада на комисията, на докладчика се дава дума щомъ поиска за допълнителни обяснения или за отговоръ на отправени къмъ комисията питання.

Чл. 13. Всѣки представителъ е длъженъ да излага мнѣнието си отъ трибуната. Отъ мѣстото си той може да даде само нѣкое кратко разяснение, или да отговори вкратцѣ на нѣщо, което се касае до него лично или до предизложението отъ него мнѣние, но въ всѣки случай говорящия трѣба да стои правъ.

Чл. 14. Предложение за незабавното прекратяване на разискванията върху единъ въпросъ, или за неговото изпращане въ комисия се подлага тутакси на гласуване.

Чл. 15. За всѣко заседание на Народното Събрание се държатъ два вида протоколи: скратени и стенографически.

Чл. 16. Съкратенитѣ протоколи съдържатъ:

- а) датата и часа на отварянето и затварянето на заседанието;
- б) името на лицето, което е председателствувало;
- в) числото на присѣтствовавшитѣ въ заседанието представители;
- г) разгледанитѣ въпроси и взетитѣ по тѣхъ рѣшения;
- д) имената на говорившитѣ *за* и *противъ* въпроса отдѣлно;
- е) начина, по който е гласуванъ всѣки въпросъ, и
- ж) приетия за слѣдующето заседание дневенъ редъ.

Чл. 17. Въ началото на всѣко заседание единъ отъ секретаритѣ прочита списъка на представителитѣ. Ако се види, че въ заседанието има изискуемото отъ закона (ст. 114 отъ Конституцията) число представители, пристѣпва се къмъ разгледване въпроситѣ, положени на дневенъ редъ, като първо се прочита скратения протоколъ отъ миналото заседание, върху който ставатъ потребнитѣ бѣлѣжки отъ говорившитѣ. Прочетения скратенъ протоколъ се подписва отъ председателя и секретаря, и се предава въ архивата на Народното Събрание.

Забѣлѣжка. Представителитѣ, които не сж се случили при прочитанieto поименния списъкъ, могатъ да заявятъ на бюрото при затваряне заседанието, за да се запишатъ, че тѣ сж присѣтсвовали.

Чл. 18. Стенографическитѣ протоколи съдържатъ:

- а) датата и часа на отварянето и затварянето на заседанието;
- б) числото на присѣтствовавшитѣ и имената на отсѣтствовавшитѣ представители;

в) всичко, дума по дума, що се говори по разискванитѣ въпроси отъ всѣки представителъ и взетитѣ по всѣки въпросъ рѣшения.

Чл. 19. За официални протоколи на Народното Събрание се считатъ стенографическитѣ.

Чл. 20. Всѣкий отъ ораторитѣ има право въ присѣтствието на одного отъ секретаритѣ да прегледа стенографическитѣ протоколи и да поправа станалитѣ въ рѣчитѣ му погрѣшки, безъ да измѣнява сжщинския имъ смисълъ. Следъ това протокола се подписва отъ председателя, подпредседателитѣ и секретаритѣ и се предава за напечатване като притурка на «Държавенъ Вѣстникъ».

Забѣлѣжка. Протоколитѣ на тайнитѣ заседания не се предаватъ на печатъ, освѣнъ съ разрѣшение на Народното Събрание.

Чл. 21. За точното записване всичко, що се говори и рѣшава въ Народното Събрание, при послѣдното има *стенографическо бюро*, на което съставътъ, длъжноститѣ и щата се опредѣлятъ отъ бюрото на Събранието.

II. За длъжноститѣ и правата на бюрото.

Чл. 22. На председателя се възлага:

- а) да отваря и затваря заседанията на Народното Събрание, и да ръководи разискванията;
- б) да поставя въпроситѣ на обсъждане по приетия отъ Събранието дневенъ редъ;
- в) да поканва име по име лицата, на които е реда, да говорятъ;
- г) да гледа да се пази редъ и благочиние въ заседанията;
- д) да бди, щото говорящитѣ да се не повръщатъ върху предметъ вѣчъ рѣшени, и да не се отклоняватъ отъ разисквания предметъ;
- е) да поставя въпроситѣ на гласуване, слѣдъ като Събранието се произнесе, че се е освѣтлило върху тѣхъ;
- ж) да съкратява мнѣнията на говорившитѣ по разгледанитѣ въпроси, и
- з) да води сношения съ всички правителствени и обществени учреждения, и частни лица по дѣлата на Събранието.

Чл. 23. Председателътъ е длъженъ да се отнася равно къмъ всички говорящи, и да не показва по никой начинъ, че той клони къмъ това или онова мнѣние.

Чл. 24. Председателътъ може да участвова въ разискванията на Събранието, но въ такъвъ случай той е длъженъ да остави председателство на одного отъ подпредседателитѣ за

презъ всякото врѣме, догдѣто трае разискванието на сѣщия въпросъ.

Чл. 25. За опазване реда и благочинието въ сѣсѣданията на Събранието, председателътъ има право да взема слѣдующитѣ мѣрки:

- а) да призовава къмъ благочиние;
- б) да призовава оратора, да се не отдалечава отъ предмѣта;
- в) да отнема думата отъ говорящия, и
- г) да избличава.

Чл. 26. Подпредседателитѣ замѣстятъ председателя по негова покана или въ отсъствието му.

Чл. 27. Секретаритѣ сѣ длъжни, подъ надзора на едного отъ подпредседателитѣ:

- а) да съставляватъ по редъ скратенитѣ протоколи и да прегледватъ стенографическитѣ, и
- б) да изпълняватъ въобще всичката канцелярска работа на Събранието.

Заб. Въ помощъ на секретаритѣ председателя назначава нужното число писци, а за пазението и държанieto въ редъ архивата на Събранието, както и за изпълнение канцелярската работа презъ врѣмето между сесииѣ Народното Събрание избира измежду живущитѣ въ столицата представители единъ архиваръ, комуто се дава годишно възнаграждение въ размѣръ, опредѣленъ отъ самото Събрание.

III. За гласоподаването.

Чл. 28. Гласоподаването (ст. 115 отъ Конституцията) бива *лично*, а именно:

- 1) *явно*:
 - а) чрезъ вдигане рѣжа;
 - б) чрезъ ставане и сѣдане;
 - в) чрезъ саморѣчно записване имената си;
- 2) *тайно* чрезъ бюлетини.

Чл. 29. Първитѣ два начина явно гласоподаване ставатъ по усмотрѣнието на председателя, а послѣдний — по рѣшението на Събранието, въ който случай се приготвятъ отъ секретаритѣ два листа; върху едина листъ се подписватъ представителитѣ, които сѣ *за*, а върху другия които сѣ *противъ* предложението. Тѣзи листове се прилагатъ за пазение при скратения протоколъ на Събранието.

Чл. 30. Тайното гласоподаване става по слѣдующия начинъ: единъ отъ квесторитѣ привиква представителитѣ по списѣка да гласуватъ; съгласнитѣ съ предложението пушатъ въ урната утвърдителенъ бюлетинъ, а противнитѣ — отрицателенъ.

Заб. Ако се укажатъ въ урната повече бюлетини отъ числото на гласуващитѣ представители, гласо-

подаването не се унищожава, освѣнъ ако повечето бюлетини сѣ въ таквъзъ число, което измѣнява резултата му.

Чл. 31. Слѣдъ преброяването и прочитанието на бюлетинитѣ отъ квесторитѣ, председателътъ обявява резултата на гласоподаването въ всеуслишание.

IV. За разгледването разнитѣ законопроекти, предложения и прошения.

Чл. 32. Всички законопроекти, предложения и други въпроси, внасяни за разглеждане въ Народното Събрание, се съобщаватъ отъ председателя на Събранието, което опредѣля деня за прочитанието имъ. Въ тоя день Събранието, ако ги приеме по принципъ, рѣшава или да пристѣпи незабавно къмъ разискванието имъ, или да ги предаде на комисия за предварителното имъ изучаване.

Чл. 33. Прощенията не се прочитатъ предварително въ Народното Събрание, а незабавно слѣдъ получаването имъ се препращатъ отъ председателя въ специалната за тѣхъ комисия, която ги докладва своевременно на Събранието.

Чл. 34. Числото на членоветѣ въ избранитѣ отъ Събранието за разнитѣ въпроси *комисии* се опредѣля при самото избиране на тая или оная комисия. Многочленнитѣ комисии могатъ да се дѣлятъ на *секции*, но рѣшенията на послѣднитѣ се докладватъ на Събранието само слѣдъ като се произнесе върху тѣхъ цѣлата комисия.

Чл. 35. Никой представителъ не може да се откаже отъ комисията, въ която е избранъ, освѣнъ ако е вече членъ на друга комисия.

Чл. 36. Комисиятѣ рѣшаватъ по вишегласие, но несъгласнитѣ съ болшинството членове могатъ да излагатъ писмено своето мнѣние и да искатъ, щото то да се прочете въ Събранието слѣдъ доклада на комисията.

Чл. 37. Резултата на своитѣ обсъждания всѣка комисия представлява на Събранието чрезъ мотивиранъ докладъ, който се рапортира на Събранието отъ избрания за това измежду членоветѣ и докладчикъ. Тѣзи доклади трѣбва да се печататъ и да се раздаватъ на представителитѣ поне три дни преди деня, назначенъ за разгледването имъ. Не се печататъ само докладитѣ по провѣрките на изборитѣ, на комисията за прошенията и по отговора на тронното слово, а тѣй сѣщо и онѣзи, за които Събранието предварително е рѣшило да се не печататъ.

Чл. 38. Всичкитѣ законопроекти и предложения съ законодателенъ характеръ се разискватъ и гласуватъ въ Събранието по напредъ членъ по членъ, и сетнѣ изцѣло. Последното гласуване може да стане най-рано въ слѣдующето сѣдане.

Забѣлѣжка. Преди гласуването на законопроекта изцѣло, всѣки представителъ може да внесе предложение за измѣнение или допълнение, но то трѣба да се поддържа най-малко отъ десетъ души измежду присѣтствующитѣ представители и да се представи на бюрото писмено. Предлагающия измѣнението или допълнението длъженъ е да го разясни на Събраниято.

V. За запитванията.

Чл. 39. Представителъ, който иска да направи запитване къмъ нѣкой министръ, трѣба да яви предварително на Събраниято, за да се тури запитването му на дневенъ редъ, като същевременно го представи писмено на бюрото.

Чл. 40. Като получи запитването, бюрото го съобщава своевременно въ преписъ на надлѣжния министръ, който е длъженъ да отговори по него още въ сѣщата сессия.

IV. За квесторитѣ.

Чл. 41. Народното Събрание си избира измежду представителитѣ нужното число квестори, на които се възлагатъ слѣдующитѣ длѣжности.

а) да нагледватъ подаването и да извършватъ преброяването и прочитането на гласовѣтъ;

б) да управляватъ ступанската частъ на Събраниято и да държатъ смѣткитѣ му;

в) да бджтъ върху правилното напечатване докладитѣ на комисіитѣ и своевременно имъ раздаване на представителитѣ;

г) да бджтъ върху слугитѣ и стражаритѣ на Събраниято, и въобще

д) да изпълняватъ всичкитѣ поръчки на председателя относително длѣжноститѣ имъ.

Квесторитѣ сж длѣжни да даватъ въ едно отъ първитѣ засѣдания на всѣка сессия точна смѣтка, одобрена отъ бюрото, за всичкитѣ разноси на Събраниято за минжлата сессия.

Председателъ: Който отъ г. представителитѣ не приема вътрѣшния правилникъ, както се прочете сега на послѣдно отъ г. докладчика, да си дигне ржката. (Меншество). Слѣдователно, вътрѣшния правилникъ, както се прочете сега изцѣло съ направенитѣ двѣ прибавки се приема и отъ сега Събраниято, въ вътрѣшния си редъ ще се води по него. Господинъ секретаръ д-ръ Вачевъ ще прочете отношението отъ г. м-ра на финанситѣ, съ което се внася законопроекта за даждията върху недвижимитѣ имоти (емлякъ), а

така сжщо и самия законопроектъ. (Председателското мѣсто заема г. Сукнаровъ).

Секр. д-ръ Вачевъ (чете):

Отъ Министерството на Финанситѣ.

№. 30813

До Господина Председателя на IV Обикновено
Народно Събрание, Сессия 1-ва.

По заповѣдъ на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, послѣдовавши по поводъ на доклада ми отъ 23 текущия мѣсецъ подъ №. 30409, имамъ честь да Ви моля, господине председателю, да се распоредите да раздадете на г-да народнитѣ представители, за изучаване, препроваждаемитѣ при настоящето ми писмо 250 екземпляра отъ законопроекта за даждието върху недвижимитѣ имоти (емлякъ).

София, 25 Октомврий 1884 г.

Министръ: Каравеловъ.

Главенъ Секретаръ: Д. Поповъ.

Началникъ на Отдѣлението: С. Караджовъ.

Изложение на мотивитѣ за законопроекта върху даждието на недвижимитѣ имоти (емлякъ).

Даждието вергия, съ нейнитѣ подраздѣления на емлякъ, иджаръ и теметуатъ, сжществува още и днесъ въ Българството и се налага възъ сжщото основание както и при турското управление.

Русското оккупационно правителство, като имаше предвидъ отъ една страна, голѣмитѣ измѣнения, които претърпѣха недвижимитѣ имоти презъ врѣмето на послѣдната война, а отъ друга, — че турскитѣ емлячни книги не се спазиха на всѣкждѣ, предприе да направи презъ 1879 г. ново описване и оцѣнение на недвижимата собственостъ въ България. За тая цѣль, то бѣше издало особенъ законъ отъ 18 мая с. г., възъ основание на който се съставиха оцѣнителни комисіии, които имаха за задача привеждането въ извѣстность всичкитѣ въобще недвижими имоти и опредѣлението тѣхната стойность. Въпроснитѣ комисіии работиха презъ 1879 и отчасти презъ 1880 година, но резултатата отъ тѣхната дѣятельность, благодарение на несполучливото имъ съставяние, не се увѣнча съ успѣхъ. Произведенитѣ отъ тѣхъ оцѣнки се оказаха извънредно долги и неविгодни за интереситѣ на хазната, тъй като въ състави

на тия комисии по-голямата частъ отъ членоветѣ бѣха самитѣ притежатели на оцѣняванитѣ тогава имоти, които, като заинтересувани лица, се отнесоха къмъ възложената тѣмъ обязанность пристрастно, послѣдствие на това почти на вредъ направенитѣ оцѣнения останаха безъ всѣкакво слѣдствие.

Това обстоятелство накара третото министерство да се распореди да се взематъ за основа на вергията турскитѣ данѣчни книги, и само тамъ, дѣто имотитѣ претърпѣха капитални разорения, трѣбваше да станатъ нови оцѣнения. Ето по коя причина и сега още, въ по-голямата частъ на Княжеството, вергията се събира и исплаща възъ сѣщитѣ основания, както и въ турско врѣме; между това подобно едно положение, при голѣмитѣ измѣнения, които претърпѣха имотитѣ, както въ състава си, така и въ стойността си, трѣбва частъ по-скоро да се прекрати, и способа за налагането на това даждие да се замѣни съ другъ по-справедливъ, защото предишнитѣ тевтери не могатъ да служатъ за основа на опредѣлението емляка, иджара и теметуата. До колко сегашния начинъ за констатиранieto цифрата на вергията по вехтитѣ емлячни книги е неудовлетворителенъ и несправедливъ; това го показватъ всѣкидневнитѣ заявления било на частни лица или цѣли села, било на правителствениѣ финансово-административни учреждения. При това не трѣбва да забравяме, че самото турско правителство е оцѣнявало имотитѣ всѣки петъ години: въ Княжеството послѣднитѣ оцѣнки станаха, както се каза и по горѣ, презъ 1879 година, слѣдователно съ истечението на текущата 1884 година се свършва петгодишния периодъ за оцѣняване на недвижимитѣ притежания; тъй щото и отъ тая точка зрѣние необходимо е, да се предприеме въ идущата година ново оцѣнение, както на покрититѣ тѣй и на непокрититѣ стежания, съобразно съ правилата, изложени въ настоящия законопроектъ.

За опредѣление стойността на недвижимитѣ имоти, подлѣжащи на емлякъ, се назначава въ всѣка околия по една комиссия, въ която, като членове взематъ участие еднакво число представители отъ населението и отъ правителството; тъй щото така съставени комисииѣ даватъ гаранция за справедливо оцѣнение и описание на имотитѣ; по тоя начинъ ще се избѣгне погрѣшката, която стана презъ 1879 г. вслѣдствие на съставянието комисииѣ отъ неравномерно число членове правителствени и отъ населението.

Въ градоветѣ Руссе, Варна и София се назначава по една особена комиссия съ участие на единъ архитектъ —

понеже сравнително съ другитѣ градове тѣ представляватъ въ това отношение исклучително положение.

Притежателитѣ на недвижимитѣ имоти се задѣлжаватъ сами да впишатъ всѣкия си недвижимъ имотъ въ декларацията, съ която ще ги снабдятъ правителствениѣ власти, а комисииѣ ще провѣрватъ само тѣхнитѣ показания и въ краенъ случай ще сѣ длѣжни да написватъ сами декларациитѣ и да оцѣнятъ имотитѣ имъ.

Независимо отъ първоначалнитѣ оцѣнителни комиссии, въ всѣко окръжие ще сѣществуватъ и по една контролна комиссия, състояща отъ окръжния управителъ, финансовъ чиновникъ и окръжната постоянна комиссия. Задачата на тая комиссия ще състои въ провѣряване работата на първоначалнитѣ комиссии и въ разгледванието оплакванията на разни лица противъ дѣйствиата на оцѣнителнитѣ комиссии.

Оцѣненията на имотитѣ, които ще бѣдатъ произведени на основание на настоящий законопроектъ, ще иматъ сила за 5 години; въ защото всѣка година ставатъ поправки и всѣкакъвъ видъ измѣнения въ предметитѣ, обложени съ даждието емлякъ, за това общинскитѣ управления ще водятъ особенъ регистръ за тия измѣнения, както и сѣдилищата ще държатъ подобни бѣлѣжки за купуванието и продаванието на недвижимитѣ имоти и извлѣчения отъ тѣхъ ще се съобщаватъ чрезъ окръжния управителъ на контролната комиссия, която ще се събира всѣка година за поправление на окладитѣ. По тоя начинъ ще може да се слѣди точно за състоянието на имотитѣ и, съобразно съ измѣнението имъ, да имъ се налага съответствуващо даждие.

Колкото се отнася до даждието теметуатъ, то се замѣства съ патентно даждие, за което ще се представи на г-да народнитѣ представители особенъ законопроектъ. А иджара съвършено се унищожаватъ и то по слѣдующитѣ причини: 1) че емляка и иджара въ сѣщностъ сѣ единъ и сѣщия налогъ, който се исплаща отъ едно и сѣщо лице, сирѣчь отъ притежателя на недвижими имоти, но само подъ двѣ различни форми; 2) че иджара подлѣжи на постоянни измѣнения, които мажко и даже почти невъзможно е да се констатира и 3) че въ дѣйствителность иджарѣ плащатъ само нѣколко отъ по-значителнитѣ градове въ Княжеството, а всичкиѣ други дозарватъ на хазната отъ това даждие толкова малко приходъ, щото може да се каже, че почти никакъ не плащатъ иджарѣ. За доказателство на това служи общата сума на годишния приходъ, предвиденъ въ бюд-

жета, която до сега не е надминувала 50.000 лева. По тия основания именно и за опростотворение на данъчната система, намъри се за безполезно по нататашното съществуване на иджара; но за да не изгуби държавното съкровище получавания до сега приходъ отъ това даждие, необходимо стана да се повиши размъра на емляка върху покрититѣ стежания въ градоветѣ съ едно на хилядата, сирѣчь отъ 4 да се покачи на 5 на хилядата.

Министръ на Финанситѣ: Каравеловъ.

Законопроектъ за даждието върху недвижимитѣ имоти (емлякъ).

Чл. 1. Даждието емлякъ ще съществува само до когато се изработи единъ приврѣмененъ или окончателенъ кадастръ.

Чл. 2. Даждието теметуатъ се замѣства съ патентно даждие, а даждието иджаръ се уничтожава.

Чл. 3. Размъра на даждието емлякъ е четири на хилядата отъ стойността на недвижимитѣ имоти като: къщи, фабрики, мелници, дюкени, ханища и други постройки, земи, градини, лозя, лѣсове и прочее; покрититѣ обаче стежания въ градищата се облагатъ съ емлякъ по 5 на хилядата.

Чл. 4. Емляка се плаща отъ притежателя на недвижимия имотъ, билъ той бѣлгарски или чуждъ подданикъ, безъ да се гледа да ли той го държи, да ли го разработва самъ, или го остъпва на друго, или най-послѣ никакъ не го разработва.

Чл. 5. Освобождаватъ се отъ даждието емлякъ:

- а) държавнитѣ имоти;
- б) училищата, болницитѣ, благотворителнитѣ заведения, (приютитѣ) принадлежащи на общинитѣ или на манастиритѣ;
- в) черквитѣ, джамиитѣ, хавритѣ и другитѣ храмове, въ които се извършва богослужение;
- г) имоти и зданията на Рилския манастиръ, що сѣ около него, а тъй сѣщо и имотитѣ, принадлежащи на народнитѣ училища;
- д) помѣщенията на общественитѣ учреждения, а именно: помѣщенията на окръжнитѣ съвѣти, общинскитѣ управления, земледѣлческитѣ каси и пр., както и общественитѣ градини, и
- е) селскитѣ мери и балталъци.

Чл. 6. Освобождаватъ се отъ сѣщото даждие за едно разстояние отъ десетъ години, притежателитѣ на земи, които тѣ сѣ посѣяли съ гора, ако пространството не е по-малко отъ 5 дюлюма.

Срока на това освобождение започва отъ деня на заявлението на притежателя слѣдъ извършването на работата.

Чл. 7. За да се узнажтъ и оцѣнятъ недвижимитѣ имоти, които принадлежатъ на частни лица, на дружества, на манастири и на други учреждения, съставлява се въ всѣка околия по една коммисия, на която се възлага да опише и оцѣни недвижимитѣ имоти, подлежащи на даждието емлякъ.

Забѣлѣжка. Въ градоветѣ: София, Варна и Руссе, за привеждане извѣстностъ недвижимитѣ имоти и за опредѣление стойността имъ, съставя се отдѣлно по една коммисия, въ която взима участие и единъ архитектъ.

Чл. 8. Коммисиитѣ ще състоятъ отъ слѣдующитѣ лица:

- а) отъ кмета на всѣка община или отъ намѣстника му.
- б) отъ единъ представителъ, избранъ отъ населението на всѣко село измежду най-имотнитѣ хора; въ градоветѣ общинския съвѣтъ съвмѣстно съ 24 жители, притежающа недвижими имоти, избиратъ за всѣка махала или участъкъ по единъ представителъ отъ най-имотнитѣ граждани, живущи въ сѣщата махала или участъкъ;
- в) отъ единъ членъ отъ окръжния съвѣтъ;
- г) отъ финансовия нагледникъ или помощникъ на финансовия чиновникъ, и
- д) отъ едно волнонаемно лице, назначено отъ правителството и опитно въ измѣрването и оцѣненето на имуществата.

Чл. 9. Помощника на финансовия чиновникъ или нагледника сѣ по право председатели на коммисията; тая коммисия рѣшава по вишегласие.

Чл. 10. Всичкитѣ коммисии ще започнатъ работата си въ едно и сѣщо врѣме, което ще се опредѣли отъ министра на финанситѣ.

Чл. 11. Преди да започнатъ коммисиитѣ занаятията си, министерството на финанситѣ испраща чрезъ окръжнитѣ управители на всѣко село и градъ бланки отъ декларации, въ които всѣки притежателъ на недвижими имоти вписва пространството, вида и стойността на имота си.

Чл. 12. Всѣка декларация трѣбва да съдържа недвижими имоти, които се намиратъ само въ едно село или единъ градъ. Слѣдователно ония, които притежаватъ недвижими имоти въ двѣ или повече общини и нѣматъ въ тѣхъ пълномощници, длъжни сѣ да направятъ за всѣка община отдѣлна декларация. Общинското управление на общината, гдѣто се намиратъ имотитѣ, съставлява списъкъ на всичкитѣ притежатели на паракендетата, които нѣматъ пълномощници, и го испраща своеврѣменно на кмета на оная община, гдѣто живежтъ такивото притежатели, съ предложение: да напише всѣкой отъ тѣхъ декларацията си за притежаванитѣ не въ мѣстожителството му имоти и да я представи чрезъ

своя кметъ на общинското управление въ мѣстонахождението на имотитѣ.

Чл. 13. Щомъ пристигнатъ правителственнитѣ членове на комисията, сирѣчь члена на окр. съвѣтъ, финансовия нагледникъ и нарочно назначенното отъ правителството лице, и се съединятъ съ ония, които представляватъ общината или селото, тѣ поканватъ по редъ ступанитѣ да имъ представятъ споменѣтитѣ въ чл. 11 декларации, които тѣ провѣряватъ, като записватъ всичкитѣ съдържающи се въ тѣхъ свѣдѣния въ една особена вѣдомость, направена споредъ показания тукъ образецъ. Слѣдъ записване горнитѣ свѣдѣния общинското управление представлява декларациитѣ за паракендетата, които комисията внася тоже въ горѣозначената вѣдомость. Завѣренъ преписъ отъ тая вѣдомость комисията оставя въ архивата на общината.

Чл. 14. Всѣки притежателъ на недвижими имоти е длъженъ да впише въ декларацията всичкитѣ земи и постройки, които му принадлежатъ и които се намиратъ въ предѣлитѣ на едно село или градъ.

Въ случай на невѣрно показание вида и количеството на имотитѣ, виновния се осъжда да плати глоба въ размѣръ на два пѣти стойността на даждието, на което подлежи укрития имотъ; независимо отъ това той плаща и двоенъ данѣкъ за укрития имотъ презъ цѣлия периодъ на петътѣхъ години, догдѣ трае оцѣненieto

Чл. 15. Ако по нѣкои причини притежателитѣ на недвижими имоти не сж въ състояние да опредѣлятъ нито пространството нито стойността на земитѣ или мѣстата, които имъ принадлежатъ и послѣдствие на това раздаденитѣ имъ декларации останатъ ненаписани, то комисиятѣ сами пристѣпватъ къмъ описванието и оцѣненieto на тия имоти.

Забѣлѣжка. Това обаче не дава право на притежателитѣ да не показватъ никакъ подобнитѣ имоти въ декларацията си; напротивъ тѣ се задължаватъ да обозначатъ въ нея вида на всѣки свой имотъ отдѣлно; а отпослѣ комисията, като опредѣли и другитѣ елементи на облагаемитѣ предмѣти, които притежателитѣ не биха били въ състояние да опредѣлятъ, ще ги внесе въ съответствующитѣ графи на декларацията.

Чл. 16. Декларациитѣ на безграмотнитѣ притежатели се вписватъ отъ общинския писаръ безплатно; тамъ гдѣто нѣма писаръ, тая обязанность изпълняватъ учителя, свещеника или друго нѣкое грамотно лице, което кмета трѣбва да намѣри. Нъ ако се докаже, че по немарливостъ притежателя не отиде да си запише имотитѣ въ декларацията, една глоба отъ 2 лева му се налага отъ комисията, за въ полза на общината.

Чл. 17. При провѣрката на описванието и оцѣненieto на имотитѣ, подлежащи на даждието емлякъ, комисиятѣ ще се ръководятъ, по мѣръ възможности, отъ показанията на самитѣ притежатели; отъ турскитѣ емлячни тевтери, гдѣто сжществуватъ такива; отъ оцѣненiята, станали презъ 1879/80 год.; отъ продавателната стойность и най-напосирѣ отъ срѣдната доходность на имотитѣ, опредѣлена възъ основание на сжществующи данни или по аналогия.

Чл. 18. Единъ мѣсець преди съставянието на комисиятѣ, окръжната постоянна комисия, подъ предсѣдателството на окръжния управителъ и въ присѣдствието на финансовия чиновникъ, състави вѣдомость, както за реда, по който ще слѣдватъ описванието и оцѣненieto, тѣй и за врѣмето, въ което комисиятѣ ще извършатъ работата си въ всѣка околия, община или село, съразмѣрно съ числото на домоветѣ и другитѣ имоти. Това постановление се съобщава на надлежнитѣ кметове поне 15 дѣне преди врѣмето, въ което комисията ще пристигне въ общината, за да се распоредятъ за написванието декларациитѣ. Преписъ отъ сжщото постановление се испраща и въ министерството на финанситѣ за свѣдѣние.

Чл. 19. Щомъ комисията свърши описванието и оцѣненieto на имотитѣ въ една община или село, испраща съставената вѣдомость, заедно съ събранитѣ декларации, на окръжния управителъ който ги препровожда незабавно на контролната комисия, на която той е предсѣдателъ и която е съставена по слѣдующия начинъ:

- а) окръжния управителъ, предсѣдателъ;
- б) финансовия чиновникъ и
- в) постоянната комисия при окръжния съвѣтъ.

Чл. 20. При разглеждане работата на първоначалнитѣ комисии, контролната комисия трѣбва да обръща внимание върху стойността на имуществата въ сравнение на една община съ друга.

Чл. 21. Контролната комисия като свърши задачата си, испровожда работата си въ финансовото министерство, заедно съ протоколитѣ на засѣданията си. Това министерство издава своето окончателно рѣшение.

Чл. 22. Споменѣтата въ членъ 13 вѣдомость слѣдъ окончателното си съставяние остава открита въ продължение на единъ мѣсець, презъ което врѣме всѣкий, който би помислялъ, че е билъ онеправданъ или, че други лица сж били покровителствувани отъ оцѣнителната комисия, има право да направи заявление предъ общинското управление.

Чл. 23. Заявлението се отправя чрезъ кмета до окръжния управителъ, който го препраща въ контролната ком-

мисия, която издава окончателно рѣшение тозъ часъ или слѣдъ като направи нуждната анкета, за да се освѣтли.

Чл. 24. Слѣдъ разгледването документитѣ на първоначалнитѣ комисии, както и разнитѣ заявления, придружающи цѣлата работа на тия комисии, контролната коммисия съставлява окладитѣ и ги препраща при особено постановление въ министерството на финанситѣ за потвърждение.

Чл. 25. Оцѣненята на имотитѣ ще иматъ сила за петъ години, слѣдъ истечението на които ще се направятъ нови. Финансовия нагледникъ, кмета на всѣка община или село и неговия помощникъ, а въ градоветѣ, означени въ чл. 7, и единъ архитектъ, въ края на всѣка година, ще оцѣняватъ новитѣ постройки, подлежащи на емлякъ презъ слѣдующата година, а тѣй сжщо ще приведатъ въ извѣстность и ония здания, които послѣдствие на пожаръ, наводнение и др. т. би се съборили или унищожили съвършено, и на които, слѣдователно, трѣбва да се спадне емляка. Както въ единия, тѣй и въ другия случай, тѣ ще съставляватъ актъ за констатиране състоянието на имотитѣ, който окръжния управителъ ще испраща своеврѣменно въ министерството заедно съ ходатайството си за увеличение или намаление оклада на даждието.

Забѣлѣжка. Новитѣ къщи, фабрики, мелници и други такива постройки плащатъ емлякъ слѣдъ една година отъ построяването имъ.

Чл. 26. Понеже окладитѣ на даждието емлякъ трѣбва да се измѣняватъ съгласно съ измѣненята, които ставатъ въ предметитѣ, наложени съ даждие, притежателитѣ на домове сж длъжни да извѣстятъ кмета тозъ часъ, когато послѣдствие на поправки или увеличение на притежанието имъ, неговата стойность би се увеличила или намалила, послѣдствие на пожаръ, наводнение и проч. Независимо отъ това на самитѣ кметове се вмѣнява въ обязанность да надзиратъ за измѣненята, които ставатъ въ имотитѣ.

Чл. 27. Отъ като се потвърди отъ министерството оклада на емляка, финансовия чиновникъ пристѣпва къмъ записването въ единъ регистръ недвижимитѣ имоти на цѣлото окръжие по общини. Тоя регистръ се съставлява на основание на споменѣтитѣ въ чл. 13 вѣдомости. А въ края на годината отъ свѣдѣнията, които ще се получатъ въ окръжното управление, споредъ както ще бѣде изложено по долу, той е длъженъ да внесе въ сѣщия регистръ и всичкитѣ измѣненія въ окладитѣ на общинитѣ.

Чл. 28. Въ канцеларията на всѣкой кметъ се държи единъ регистръ, въ който ще се вписватъ новитѣ постройки, поправки или увеличения на зданията, както и всичкитѣ

продажби или преминувания на имуществата отъ единъ притежателъ на други. Отъ тоя регистръ се водятъ финансовия нагледникъ и кмета въ врѣме на оцѣненнето новитѣ постройки и привеждане въ извѣстность съборенитѣ. Станалитѣ презъ годината измѣненія, забѣлѣжени въ регистра на всѣка община, се препроваждатъ заедно съ актоветѣ въ окръжната постоянна коммисия, която подъ предсѣдателството на окръжния управителъ и въ присѣдствието на финансовия чиновникъ ще ги прегледа, а слѣдъ прегледването имъ ще ги внесе въ общата окладна вѣдомость и ще ги испрати въ финансовото министерство за потвърждение.

Чл. 29. Въ случай че казаннитѣ измѣненія по немарливостта на общинското управление не се изпроводятъ на постоянната коммисия, кмета може да се натовари да заплати загубитѣ, които би претърпѣло държавното съкровище.

Чл. 30. Тѣй сжщо и сѣдилищата сж длъжни всѣко полугодие да извѣстятъ окръжния управителъ за станалитѣ измѣненія въ притежаванieto на недвижимата собственость, за да се внесатъ въ книгата, въ която сж вписани недвижимитѣ имоти на всѣко село или градъ.

Извлечения отъ тия съобщения ще се изпровождатъ отъ управителя на контролната коммисия, за да ги вземе тя въ съображение при поправление на окладитѣ.

Чл. 31. Министерството на финанситѣ ще издаде подробна инструкция за начина на описването и оцѣненнето недвижимитѣ имоти, подлѣжащи на емлякъ.

Чл. 32. Настоящия законъ отмѣнява по-предшния отъ 18 мая 1879 год.

Предсѣдателъ: Има ли нѣкой отъ г-да представителитѣ да говори върху четения законопроектъ изобщо?

Сарафовъ: Имахъ да говоря много при генералната дебата, но тѣй като не бѣше на дневенъ редъ, забравихъ да зема забѣлѣжкитѣ си; за това моля Н. Събрание, когато се опредѣля дневния редъ, да казва, кои законопроекти ще се четатъ.

Дим тръ Петковъ: Ми се струва, че г-нъ Сарафовъ бѣше тукъ вчера и можеше да донесе забѣлѣжкитѣ си и да говори.

Сарафовъ: Не бѣше на дневенъ редъ.

Л. Дуковъ: Азъ мисля, че сега, като се прочете законопроекта, трѣбва да се даде на коммисията, а послѣ ще стане генералната дебата, когато се докладва отъ коммисията. Азъ това мисля, че дебатата не трѣбва сега да става.

Шивачевъ: Азъ мисля, че г-нъ Сарафовъ моли да се отложи подробната или генералната дебата по този законо-

проектъ за другъ день, когато ще си донесе бѣлѣжките. Това е една услуга. Ако желае Нар. Събрание да има подробни свѣдѣния, ако искаме преди да се внесе въ финансовата коммисия да се отложи това за малко време и да направимъ тази услуга, за да донесе г-нъ Сарафовъ своите бѣлѣжки. Освѣнъ това, азъ мисля, че въ самия докладъ е твърдѣ малко казано върху законопроекта отъ 1879 год. Слѣдователно, има даже по голѣма нужда и бихме помолили г-на министра на финансите да даде подробно разяснение по този законопроектъ и да стане тъй нарѣчената генерална дебата. Щомъ единъ законопроектъ замѣства другъ, то необходимо е да се укажатъ неприспособенитѣ членове на стария законъ и преимуществото на новия законъ. Това е молба, и ако г-нъ министръ обича, нека направи това.

Председателъ: Имамъ да забѣлѣжжъ, че първий членъ отъ дневния редъ е четенъето законопроекти. Тѣзи законопроекти, които се четжтъ, раздадени сж на г-да представителитѣ преди 10 денье. Работата на представителитѣ е да четжтъ законопроектитѣ и, като дойде да се разисква, да кажжтъ каквото иматъ да кажжтъ. Повече г-нъ Сарафовъ е получилъ този законопроектъ, когато и всички други представители и има го въ кѣщата си, а сега не го е донесълъ, то ако го е челъ, може да каже нѣщо изобщо; а да се говори за отлагане генералната дебата, когато закона е прочетенъ и туренъ на дневенъ редъ, е неумѣстно. Ако нѣкой желае да говори за приемане или отхвърляне законопроекта, иматъ думата; за отлагане нѣма да дамъ никому дума.

Ташикмановъ: Азъ искамъ да кажж именно това, което г-нъ председателъ поменж; но въ сѣщото време ще отговоря на г-на Сарафова, че не е истина, че не е билъ поставенъ законопроекта на дневенъ редъ защото въ обявлението е казано: четенъето законопроекти, а освѣнъ това, при опредѣленъето дневния редъ въ минжлото засѣдание, г-нъ председателъ обяви, кои именно законопроекти ще бжджтъ въ идущето засѣдание на дневенъ редъ. Най-послѣ, като е ималъ г. Сарафовъ законопроекта въ рѣцѣтъ си, той трѣбва да го е челъ.

Никола Мановъ: Азъ шѣхъ да говоря сѣщото и за това се отказвамъ.

Мирский: Г-да представители! Изложението на мотивитѣ, при което се внесе въ Нар. Събрание законопроекта за емляка, е достатѣчно подробно. Даватъ ни да разберемъ, кои сж били причинитѣ, дѣто г-нъ министръ на финанситѣ счелъ за нужно да внесе този законопроектъ, да замѣсти

изработенитъ въ 1879 год. Законопроекта отъ 1879 год. е изработенъ на бързо, и той не съдържа нищо ново; а бѣше една нова редакция на сѣществующитѣ турски узаконения за емляка, иджара и теметуата. Законътъ отъ 1879 год. на самъ неможе да принесе ожидаемата полза, нито на държавното съкровище, нито на самото население, по тѣзи причина, защото бѣше стипулирано въ него нѣщо такова, което не даваше никога искания резултатъ. Хората си помислихж, като законодательтъ имъ е предоставилъ право да оцѣнятъ недвижимий имотъ на нашата държава, че можжтъ да покажжтъ за цѣни, само 10-та часть, на мѣсто цѣлата му часть.

Азъ нѣма много да говоря по този внесенъ законопроектъ, защото го намирамъ по принципъ несѣмнѣнъ за приемане. Но не можж да приемж за умѣстно туй, за което не съмъ съгласенъ по него. Ако стане разискване по това, на което ще укажж, ще се улесни коммисията, за да знае отъ послѣ, каква нова редакция да даде на този законопроектъ.

Относително иджара, вие виждате, че той се отмѣнява. А знаете, г-да представители, че върху имота сѣществуватъ двѣ даждии: едно емлякъ, отъ продавателната цѣна на недвижимий имотъ 4%, и другото даждие е иджаръ, 3% отъ наема или наемната цѣна на сѣщия имотъ. Съ този законопроектъ г-нъ Министръ предлага да се отмѣни у насъ иджара по тѣзи причина, защото давалъ малко приходъ, твърдѣ незначително количество приходъ. Слѣдователно, ще бжде, казва се, по-право да се замѣни иджара съ едно твърдѣ малко увеличение на емляка. Азъ никога не можж да се съглася съ г-на Министра, по тѣзи проста причина, защото трѣбва да гледаме да се не отдалечаваме отъ практиката, която се указа по добра у другитѣ държави по тѣзи часть, именно да се налага данѣкъ върху доходѣтъ, а не върху капитала; а туйъ данѣка си остава само върху капитала, а не и върху дохода. Азъ мисля даже, че намѣсто да се унищожава даждието иджаръ, ще бжде по-добрѣ да се увеличи съ 1%, както направиха организаторитѣ на Источна Румелия, като постановихж, щото иджара да бжде 4%, отъ дохода на дадений имотъ подъ наемъ намѣсто 3%, както бѣше въ турско време. На ли ний сме съгласни да се уреждатъ нашитѣ даждии равномѣрно? Да тежжтъ даждията еднакво на всичкитѣ граждани, споредъ състоянието имъ? На примѣръ: имамъ една кѣща отъ стойность хиляда лири, ще плащамъ за нея на година емлякъ четири лири. По новоизработенитъ законъ, ако се приеме, ще плащамъ петъ лири, безъ да се гледа, да ли азъ стоя въ тая кѣща самъ или я давамъ подъ наемъ. Когато този имотъ го давамъ подъ на-

емъ, азъ ще имамъ отъ него доходъ, и защо отъ този доходъ да не се ползова съкровището не въ ущърбъ на други, които сами живѣятъ въ имота си? Ако този имотъ струва хиляда лири и го давамъ подъ наемъ за сто лири, ще трѣбва да дамъ още 3 лири, както е у насъ или 4, както е въ Источна Румелия. Слѣдователно, доходътъ ще стане на правителството 7 или 8 лири; а пакъ емляка както се предлага днесъ ще бѣде 5 лири, безъ разлика, да ли имамъ къщата си на кѣра, въ лозята или я имамъ въ най добро мѣсто на града, дѣто дава по-голямъ доходъ отъ който трѣбва да земе и правителството по-много. Предлагамъ да се приеме този законопроектъ по принципъ, защото е полезенъ. А, ако се съгласите да останѣтъ и за напрѣдъ двата вида даждия, именно 4⁰⁰/₀₀ емлякъ и 3⁰/₀ или 4⁰/₀ иджаръ. Това е моето мнѣние.

М-ръ Каравеловъ: Мотивитъ за тоя законопроектъ съ слѣдующитъ: Още Руското управление бѣше назначило коммисия за оцѣнката на недвижимитъ имоти. Понеже се интересувахъ съ тѣзи оцѣнки, азъ съмъ ги разгледвалъ всички и можъ да кажъ, че се намѣрихъ тогава къщи въ Плевненско оцѣнени по два франка, а въ Варна нѣма по-скѣпи отъ 120 франка. Азъ съмъ гледалъ тефтеритъ и зная го това положително. Азъ презъ 1880 година внесохъ законъ, по когото гдѣто се намѣрятъ турски емлячни книги, оцѣнката да се направи по тѣхъ, а гдѣто нѣма такива, оцѣнкитъ да се направятъ по новия законъ. Въ много мѣста се намѣрихъ турски масбати, тѣй щото, въ едни мѣста бѣше распредѣлено по турския законъ, а въ други мѣста — по новия. Турскитъ распредѣления бѣхъ несправедливи, защото на едни мѣста бѣхъ по-вече а на други — по-малко. Въ нѣкои градове бѣше се изселила една часть отъ населението и тамъ станахъ по-евтини недвижимитъ имуществъ, като на пр. въ Видинъ и Силистра. Колкото за иджара, ще кажъ, че то е единъ дребенъ налогъ и не знаѣхъ, съ какво може да се увеличи. Не виждамъ, защо да се зима отъ единъ имотъ два данѣка, защото то ще каже, да се земе отъ една овца двѣ кожи. Това както се каза, мисля, че тѣзи, които говорихъ, предполагатъ, че това ще легне на сиромаситъ. Ако е за сиромаситъ, то ще ви кажъ, че иджара не ще плаща този, който дава подъ наемъ, а ще легне на тѣзи, които наематъ. Тѣй щото не ще плащатъ сиромаситъ, които нѣматъ. Мисля, че ако говоримъ за равномерностъ, трѣбва всичкитъ мюлкове да се оцѣнятъ и да плащатъ по единъ налогъ. Ако говоримъ за сиромаситъ, ще ви кажъ, че тѣ нѣма да спечелятъ, а ще загубятъ, защото кириитъ ще бѣдѣтъ по-скѣпи. Въ заключение ще кажъ, че това съ въ-

проси, които ще се разгледатъ въ Събранието по-подиръ, а сега да се проводи на коммисията, да прегледа само за мюлковетъ, а подиръ ще се види за иджара. Ако приемѣ да съществува иджара, нѣмамъ нищо противъ това, но работата е, че отъ иджара не ще има приходъ повече отъ 50.000 лева и при най-хубавата оцѣнка, нѣма да има повече отъ 100.000 лева. Разноскаитъ ще бѣдѣтъ повече, защото ще трѣбва да се слѣди за кириитъ.

Предсѣдателъ: Тукъ се предлага да се прекратятъ дебатитъ и да се проводи законопроекта въ коммисията. Понеже чл. 14 заповѣдва на бюрото на Народ. Събрание, че предложението за незабавното прекратяване на разискванията върху единъ въпросъ и за неговото испровождаване въ една коммисия се подлага на незабавно гласуване, то питамъ Народ. Събрание: съгласно ли е да се прекратятъ генералнитъ дебати, и да се препрати законопроекта въ коммисията по финансовото министерство? (Гласове: съгласно). Който не приема, да се испрати законопроекта въ коммисията по финансовото министерство, да си диге ржката. (Меншество). Слѣдователно, ще се проводи. Подиръ това, г-да, иде предложение то на г. Георгия Ивановъ Зографъ, относително прекратяването помощитъ на общинскитъ училища.

Георги Ив. Зографъ: Ще го прочетъ.

Предсѣдателъ: Г-нъ Георги Зографъ, подписано ли Ви е предложението отъ 49 души?

Г. Ив. Зографъ: Подписано е само отъ мене.

Предсѣдателъ: Било да се измѣни, било да се изработи новъ законъ, както е и вашето предложение, да се издаде единъ законъ, по който раздаването помощитъ за поддържане общински училища да става съразмѣрно и справедливо, споредъ 109 чл. отъ Конституцията, за да може да се разисква, трѣбва да бѣде подписано отъ 49 представители. Понеже това предложение е подписано само отъ г-на Г. Зографъ, то не може да се разгледа, и считамъ за дължностъ да кажъ на г-нъ Георги Зографъ, че когато намѣри 49 или 50 души депутати, които да подпишатъ неговото предложение, тогава да го внесе за разискване.

Георги Зографъ: Съгласенъ съмъ съ това.

Предсѣдателъ: И така прекратява се разискването по тозъ въпросъ. На дневенъ редъ иде запитванияето на Тома Кърджиевъ, за отстранение Руссенския кметъ г-на Златева. Моля г-на Кърджиева да направи запитванияето си, като изложи и мотивитъ, на които се основава.

Тома Кърджиевъ: Г-да представители! Презъ мѣсецъ

августъ тази година, Руссенский кметъ биде отстраненъ, ми се струва, по едно телеграфическо предписание отъ страна на г-на министра на вътрѣшнитѣ дѣла, отстранение, което за гражданетѣ въ Руссе е необяснено, по каква причина е послѣдвало. Заради това, като е турено на дневенъ редъ моето запитване къмъ г-на министра на вътр. дѣла, преди всичко ще го прочетѣ, и послѣ, като отговори г м-ръ, ще извая, ди ли съмъ удовлетворенъ отъ отговора на г-нъ министръ или не. (Чете:)

ЗАПИТВАНИЕ

къмъ г-на министра на вътрѣшнитѣ дѣла.

Презъ мѣсецъ августъ т. г. Руссенский градский кметъ Сим. Сп. Златевъ, вслѣдствие една министерска телеграфическа заповѣдъ до Руссенский окръженъ управителъ биде отстраненъ отъ кметската длъжностъ и замѣстенъ съ помощника си Константинъ Догановъ. На заявленията, отправени отъ страна на гражданитѣ до г. министра на вътрѣшнитѣ дѣла, никакво удовлетворение не е послѣдвало и отстранението на Руссенский кметъ до сега не се е вдигнало. Възъ основание чл. 107 отъ нашата Конституция, питамъ г. м-ра на вътрѣшнитѣ дѣла, по какви законни причини е отстранилъ отъ длъжностъ Руссенски кметъ Симеонъ Сп. Златевъ? Ако г. министръ е ималъ нѣкакви законни основания, направили ли е надлъжното изслѣдване и съ какво се оправдава тая мѣрка на министерството. Или ако причинитѣ, по които е отстраненъ кметъ, сѣ неоснователни, то защо се продължава още отстранението му, когато като избранъ общественъ служителъ, той е назначенъ съ Княжески указъ за Руссенски градски кметъ?

Мисли ли накрая г. Министръ, че закова му дава право съ подобни предписания да отстранява отъ длъжностъ за неопредѣленно врѣме избранитѣ общественни чиновници, безъ да нарушава съ това правата на избирателитѣ и въобще на българскитѣ граждани.

Руссенский депутатъ Т. А. Кърджиевъ.

Предсѣдателъ: Умолявате се г. Кърджиевъ, да дѣдете запитванието си тукъ. (Кърджиевъ подава запитванието си на бюрото).

М-ръ Славейковъ: Имахъ злочестината, да се не намеря онзи день, когато станѣ запитванието и за това днесъ, като го зимамъ отъ бюрото, ще направя нужнитѣ справки и въ едно отъ идущитѣ засѣдания ще отговоря. Имамъ само да напомня, че като приехъ министерството въ два мѣсеца на редъ 4 оплаквания станяхъ противъ Руссенский кметъ,

за което го и отстранихъ, и най-подиръ възложихъ на тамошния окр. управителъ, като мислѣхъ че той като новъ, нѣма да бѣде отъ едната или другата страна, за да разгледа тая работа, защото се появихъ обстоятелства, че едни се оплаквахъ отъ кмета, а други го защитавахъ. Като мислѣхъ такива различни нѣща, азъ бавихъ работата. За да се испита по-добрѣ, назначихъ една коммисия отъ 4 лица, и тѣзи коммисия разгледа работата, но и до сега не я е свършила окончателно. Едва вчера получихъ рапортъ отъ тѣзи коммисия, но не точенъ. Ако излѣзе истина оплакванието, тогава не зная пакъ азъ кого да питамъ: г. Кърджиева ли, коммисиата ли, или кого друго. Азъ ще отговоря само тогава, когато разгледамъ рапорта на коммисиата.

Предсѣдателъ: Понеже г. м-ръ на вътрѣшнитѣ дѣла, заявява, че ще отговори въ едно отъ идущитѣ засѣдания, то преминава се къмъ слѣдующия въпросъ поставенъ за дневенъ редъ, а именно запитванието на г. Кънчева къмъ г. м-ръ на правосѣдието: освѣтъ закона за сѣдебнитѣ пристави, г. м-ръ на правосѣдието има ли да внесе и други закони.

Н. Кънчевъ: Ми се струва, че помните онзи день, когато казахъ, коя е причината, която ме накара да попитамъ г. м-ръ на правосѣдието за по-скорошното раздаване на законитѣ, защото се раздадохъ само нѣколко финансови закони; а отъ правосѣдието само законъ за сѣдебнитѣ пристави. Това запитване азъ го дадохъ на бюрото и моля да ми го даде да го прочетѣ.

Предсѣдателъ: Мисля, че г. Кънчевъ трѣбваше да има преписъ отъ това запитване, защото въ бюрото не се намира подобно запитване.

Ташикмановъ: Запитванията на г-да представителитѣ, се препращатъ официално на г-да министритѣ, слѣдъ като се поставятъ на дневенъ редъ. Тѣй щото г. Кънчевъ сега трѣбваше да го представи на бюрото и да се проводи на г. министра. Той когато направи това запитване, прочете го само да се знае, за да се тури на дневенъ редъ.

Предсѣдателъ: Въ книгата на бюрото не се намира подобно запитване. Ако има преписъ г. Кънчевъ отъ него, може да го прочете, ако ли нѣма, то трѣбва да се отложи.

Кънчевъ: Нека се отложи.

Предсѣдателъ: Тогава се минава по-нататѣкъ на дневенъ редъ. Слѣдъ това иде на дневенъ редъ запитванието на г. Илиа Вълчевъ за избиране на испитателна коммисия, които да прегледа расходитѣ по разнитѣ министерства въ Българското Княжество.

Илия Вълчевъ: Г-да представители! Известно е вървамъ на всички ви, че както въ другитѣ конституционни държави, така и у насъ при законодателната работа, която извършва народното ни представителство за по-доброто уреждане и управляване на страната ни, една отъ главнитѣ и най-важни негови работи е и това, да провѣрва и испита, отъ единъ сантимъ до цифрата милиони, правилността на всичкитѣ онѣзъ държавни пари, или сумми, които сж били израсходвани отъ държавното съкровище за разни работи по управлението и пр. Сжщо така, разбира се, съвмѣстно съ тази работа народното представителство е длъжно да прегледа и провѣри и всичкия досегашенъ постъпилъ доходъ, отъ който се съставя нашето съкровище. Познато ви е, г-да представители, че, отъ 1880 година и до днесъ, не сж били повиквани изъ срѣдата на народътъ хора за представители по основния законъ, които да дойдатъ и да се занимаватъ, както го изискватъ интереситѣ на страната, съ този толковъ важенъ въпросъ. (Шивачевъ: не е истина). На оня, който има безочливостта да казва че не е истина, ще му отговоря, че това е повече нѣщо отъ дѣйствителна истина.

Председателъ: Моля да не прекъсвате оратора.

Илия Вълчевъ (продължава). Общеизвестно е, г-да представители, че благосъстоянието на една коя и да е държава или държавица зависи до една голѣма степенъ и отъ това, когато има и се упражнява въ пълна смисълъ на думата добъръ контролъ надъ парата народна, какъ тя постъпва, отъ гдѣ се събира, какъ е била харчена и т. н. То е съ народната пара отишла ли е тамъ, за гдѣто е било разрѣшено, или е прахосана тамъ, за гдѣто не е дадена волята народна, чиято собственостъ е хазната. Освѣнъ това вие чухте, че прѣди нѣколко деня единъ отъ нашитѣ събратя, именно, Ново-пазарский представитель г-нъ Стоиловъ направи запитване, гдѣто не трѣбваше и нѣмаше основание да го адресира, като добавяше, че имало такъвъ обезпокоителенъ слухъ за неправилно похарчени огромни сумми пари и найсетнѣ питаше, да ли е това истина. На почитаемия Ново-пазарский депутатъ г-на Стоилова, както вървамъ да помните, се отговори тогава, което трѣбваше, и главното нѣщо отъ този отговоръ излѣзва, че отъ три години насамъ, т. е. отъ срѣдата на 1881 до прѣди 2—3 мѣсеци имало до 17 милиона лева неправилно израсходовани пари и около 4—5 стотини хиляди лева въ заемъ дадени безъ разрѣшението на надлежната компетентна властъ, т. е. отъ Нар. представителство, което само има право да разрѣшава. Известно ви е, г-да представители, и нѣма нужда да се доказва, че когато

въ другитѣ държави, много и твърдѣ много по-богати и по-обезпечени отъ нашата държавица, се гледа и пази съ най-блиска заинтересованностъ народната пара, то колко повече намъ се налага свята длъжностъ да обърнемъ най-сериозно внимание на този отъ първа грамадна важностъ въпросъ, който е душата, може да се каже, на нашето малко и бѣдно княжество. У насъ, г-да представители, дѣйствително имало е и има законъ, какъ да ставатъ търговетѣ за разнитѣ държавни потребности. Мнозина отъ васъ може да потвърдятъ, че на доста много мѣста сж давани маси капитални предприятия и други работи, които се запрещаватъ отъ законътъ. Всичко това е вършено съ голѣми загуби за хазната. Имаме и такива примѣри, че търгове за известни лица дадени първоначално за 10,000 лева излѣзвали сж на 200—500 хиляди лева. Познато ви е още и това, че преди една година бѣше съставена и отредена една комиссия испитателна именно по работитѣ на министерството на общитѣ сгради. Тая комиссия съставена отъ хора такива, които по въшната си бѣхж въ положение да разгледатъ и провѣрватъ точно нѣкои отъ смѣткитѣ на казаното м-ство; открили бѣхж около $1\frac{1}{2}$ — 2 милиона лева неправилно дадени пари на разни предприемачи, а преимущественно отпуснѣти на известния предприемачъ Хаджиенова чрезъ двойни ситуации за една и сжща работа, и чрезъ двойното увеличаване на единичнитѣ първоначални цѣни. Макаръ, че всичко това бѣше издирено и въ подробности открито, казвамъ незнай, защо тогавашното правителство се отнесе къмъ този животъ въпросъ колкото неискрено, толко и недоброестьство и именно отъ това правителство, тогава правеше частъ и и почитаемия Ново-Пазарский представитель г-нъ Стоиловъ, който се помъчи него врѣме да зарови този въпросъ и дѣйствително той сполучи да направи тогава това съ достойнитѣ си другаре. Нѣ само тѣзи ли два милиона сж били произволно отпуснѣти и прахосани отъ нашето държавно бѣдно съкровище безъ надлѣжно разрѣшение отъ нар. воля, отъ представителството? — Има още много други не по-малки крупни цифри, цифри такива, за които наша длъжностъ е сериозно да се завземемъ и да извършимъ потребното, като народно представителство за обезпечение интереситѣ на страната, която ни е дала своето довѣрие и която вие тукъ представляваме. Ето, г-да, отъ какво чувство съжъ билъ ръководимъ като направихъ предложението си, за което вървамъ, че вие всички съзнавате неговата нужда, да се извърши частъ по-скоро т. е. минута по-напредъ да се избере една анкетна комиссия, която да прегледа и провѣри правилността въобще на всичко отъ начало на държ. ни управление

и до днес, какво е израсходвано, кога, какъ, съ чие разрѣшение и какво е постъпило на приходъ въ съкровището. Тъзи анкетна коммисия ми се струва ще бѣде по-добъръ да се състои отъ по-много членове и да я молимъ да употреби всевъзможни усилия, щото още въ настоящата сесия да ни представи докладътъ си за всичко, което испита и провѣри, та да може и нар. представителство да види всичко въ сжщность и да се произнесе по този толкова жизненъ въпросъ за нашата малка държавица (Гласове: съгласни).

Ат. Населевски: Още преди нѣколко дѣне г-нъ Стоиловъ самъ каза съ предложение за такава една коммисия, но тогава се отложи. Сега г-нъ Вълчевъ подигна пакъ този въпросъ. Съгласенъ съмъ да се избере още днесъ тъзи коммисия, която да бѣде отъ по-толѣмо число, защото този е най-главния и най-важния въпросъ въ държавата. Отъ моя страна, предлагамъ тъзи коммисия да бѣде отъ 19 души т. е. на 6 м-ства по трима и единъ повече за председателъ.

Шивачевъ: Когато г-нъ Вълчевъ говореше, азъ си позволихъ да кажъ, че не е истина, че отъ 1881 г. не е имало Народ. представителство и т. н. (Гласове: не е имало). Имаше III Обикновено Народно Собрание... (Гласове: споредъ основния законъ не е имало).

Лазаръ Дуковъ: Г-да представители! Мисля, че никой отъ насъ не ще откаже, че трѣбва да има такъва коммисия. Азъ наистина не можъ да докажъ нищо, но ще кажъ само, че всичкото общественно мнѣние се е развълнувало, че имало злоупотрѣбления. Сега още отъ тукъ можемъ да се увѣримъ не само отъ интерпелацията на г-на Стоилова или отъ отговора на г-на министра, защото, до колкото помня, въ отговора каза г. м-ръ, че «не можъ да отговарямъ за дѣйствиия на други министри», но при това признаваше, че има неправилно израсходвани пари. Ние, г-да, има да благодаримъ, а не да натякваме на Държавния Съвѣтъ, че се намѣри безпристрастенъ да защити интереса на страната и даже отъ тамъ се писа довладъ до НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, че г. м-ръ Начовичъ израсходвалъ незаконно държавни пари, и подъ такива съображения тогавашното министерство принуди се, като не се зачита тѣхното право, да си даде оставката. Това е фактъ, че той незаконно е израсходвалъ пари. Трѣбвало ли Нар. представителство да остави така такъва едно злоупотрѣбление съ доказателство, за което не остава съмнѣние и за което самия контролъ на Палатата, Държавния Съвѣтъ, се е произнесълъ, че има такъво злоупотрѣбление. Всѣки министръ, щомъ израсходи незаконно пари, значи правилъ е това, което е неправилно. За това, г-да, трѣбва да се избере една коммисия, която да може да ни даде свѣ-

дѣния въ всичко, още въ настоящата сесия и да можемъ, когато си отидемъ, да успокоимъ избирателитѣ, които на това налягатъ. Когато се предлагатъ тѣзи лица, било отъ бюрото или отъ Нар. Собрание, трѣбва да гледаме да бѣдѣтъ лица, които да могатъ да направятъ правилни смѣтки, а отъ друга страна, лица, които сж вписали пари въ това съкровище. (Гласове: всѣкий е вписалъ пари). Моля, това не е въпросъ, но ако е въпросъ ще кажъ, че има, които не сж дали. Съ една рѣчь, предлагамъ, да се изберѣтъ лица, които да могатъ да правятъ правилни смѣтки, а не като мене, който не можъ да направя правилна смѣтка. Да се изберѣтъ лица търговци и безпристрастни — не казвамъ, че има помежду представителитѣ пристрастни. — лица, казвамъ пакъ, които сж внесли пари въ ковчежничествата. (Гласове: всички сж внесли).

М. Сарафовъ: Г-да представители, съгласявамъ се напълно съ предложението на г-на Илия Вълчева, да се избере една анкетна коммисия, която да прегледа или да провѣри съдържанието на думитѣ, които почитаемия намъ м-ръ-Председателъ искаа въ едно отъ миѣнитѣ ни засѣдания, въ отговоръ на запитването отъ страна на г-на д-ра Стоилова, именно за неправилно израсходванитѣ 17 милиона лева и други 5 милиона, взети безъ рѣшението на Нар. Собрание. Азъ не можъ да се съглася съ г-на Вълчева само тамъ, дѣто той разширява кръга на дѣйствиията на тази коммисия, не можъ да се съглася, именно, за това, като земамъ съвѣстно неговитѣ думи, както ги азъ разумѣвамъ; ако ли е въпроса да се протака изново работата, тогава е другъ въпроса. Азъ ще разясня туй. Г-нъ Ил. Вълчевъ предлага: — послѣднитѣ негови думи, ако ги записахъ добръ, гласятъ тъй: да се избере една анкетна коммисия, която да провѣри всичкитѣ досегашни бюджети, отъ началото на освобождението на Княжеството и до днесъ какво е постъпило и израсходвано отъ държавното съкровище. Г-да представители, азъ вѣрвамъ, че вѣрно съмъ записалъ послѣднитѣ думи отъ неговото предложение. (Гласове: вѣрно!) Но ще кажъ, че туй, което искаме, е невъзможно. Смѣтна Палата у насъ сжществува. Законъ за Смѣтната Палата тоже сжществува. И въ тази Смѣтна Палата работятъ 30 души въ послѣдно врѣме, но Смѣтната Палата едвамъ е могла да провѣри, какъто ни се е представилъ тукъ доклада, бюджета за 1880 и 1881 години. Въ разстоянието отъ 1880 до 1884 год.: Смѣтната Палата едвамъ е могла да провѣри, що е постъпило и що се е израсходвало отъ държавното съкровище за 1880 и 1881 г., даже за 1881 г. преглежданието е предварително. Провѣряването на тия

нѣща, на държавнитѣ смѣтки, азъ разумѣвамъ твърдѣ добръ, както опредѣлява 105 чл. отъ Конституцията, а именно точка 4, ако се не лъжя, дѣто е казано, че Нар. Събрание има да обсъжда — 5 е била точката, пардонъ — да преглежда смѣткитѣ за разнасяние на суми, които сѣ назначени по бюджета; послѣ пунктъ 6 казва: да преглежда смѣткитѣ на върховната Смѣтна Палата, която е длъжна да му представя подробно изложение за изпълнението на бюджета. Този чл. отъ Конституцията четохъ заради това, за да покажѣ, че Нар. Събрание е съвършено компетентно да преглежда смѣткитѣ, но не знамъ до колко компетентно ще бѣде Нар. Събрание да избира анкетни комисии и до колко ще успѣе въ това. Главната работа се състои въ това, до колко ще успѣе Нар. Събрание да отиде само да търси тѣзи смѣтки. Да се представи на Нар. Събрание отчетъ по израсходванието на бюджета, да се представи на Нар. Събрание докладъ отъ Смѣтната Палата, и Нар. Събрание да опредѣлява комисии, които да преглеждатъ това и да заключаватъ, че дѣйствително има израсходвани сумми незаконно, разбирамъ, защото това се предвижда въ 155 и 156 членове отъ Конституцията; но чудно ми се вижда, г-да представители, когато ние не сме освѣтлени въ тия държавни смѣтки, какъ ще отидемъ да търсимъ тия неправилности и колко врѣме ще трае туй.

Не забравяйте, г-да представители, че имаме за провѣряване смѣткитѣ отъ 1879, 1880, 1881, 1882, 1883 и 1884 година. Смѣткитѣ за тѣзи 5 години, азъ ви увѣрявамъ, че да се избере една комиссия отъ 50 души, пакъ ще трѣбватъ 5 год. за провѣряване. Азъ настоявамъ върху това: На Нар. Събрание да представи м-ството тия смѣтки, да ги представи, именно, експозе или изводки да представи, да каже г-нъ м-ръ президентъ: имаме израсходвани неправилно 17 милиона, намирамъ еди кой м-ръ ги отпусналъ отъ еди коя глава, параграфъ или статия, съ еди коя платежна заповѣдь отъ еди кое ковчежничество и пр. и да каже, тамъ е моето съмнѣние. И, преди всичко, да се възложи на тази комиссия да прегледа тѣзи нѣща; а послѣ, ако Нар. Събрание желае да даде по-широкъ кръгъ на дѣйствиата, то е свободно. Нека то направи или чека, най-послѣ, опредѣли нѣколко представители да стоятъ тукъ, въ София, нѣколко врѣме и да прегледатъ тѣзи смѣтки. (Гласове: не това желаемъ). (Предсѣдателъ: моля г-да представителятѣ да вардятъ тишина.) Законътъ за Смѣтната Палата, г-да, доста ясно опредѣлява начина за прегледание смѣткитѣ и, чини ми се, ние ще излѣземъ малко внѣтъ отъ кръга на този законъ, ако се простремъ да доз-

воляваме на една комиссия да прехвърля архивитѣ на м-ствата (Гласове: 0, хooo! Такава ли е била работата?!). (Предсѣд.: Моля г-да представителятѣ да не прекъсватъ оратора.) И да ровятъ архивитѣ или документитѣ за расходния бюджетъ. Закона за Смѣтната Палата, г-да, ясно опредѣлява какъ трѣбва да се провѣряватъ документитѣ, и, споредъ този законъ, документитѣ не смѣятъ или не трѣбва да се предаватъ въ чужди ръцѣ. Нар. Събрание може да прегледа, но извѣстна една частъ, разумѣва се; защото Смѣтната Палата, която е натоварена отъ самото Нар. Събрание, която е натоварена съ силата на единъ законъ да прегледа смѣткитѣ и документитѣ, тя трѣбва да има право да държи своитѣ дѣла и своитѣ архиви въ редъ, безъ да минуватъ въ трети ръцѣ, когато излѣзатъ отъ м-ството. Ако би да имаме доста врѣме и ако да би било износно за честта — но да не кажа за честта — но най-послѣ за доброжеланието на Нар. Събрание, азъ би се съгласилъ съ предложението на г-на Илия Вълчевъ; но като сѣ замѣсени тука дѣлата на бивши м-ри, които, съгласно съ Конституцията, щомъ израсходватъ неправилно сумми за собствената си полза или за собственъ интересъ, тогава, струва ми се, че е много негодно и, даже, противъ постиганиято на цѣльта, ако допустимъ да се работи прегледанието на смѣткитѣ една или двѣ години. Защото, ако нѣкои отъ господа министритѣ знаятъ, че ще се прегледатъ смѣткитѣ и, ако знаятъ, че неправилно сѣ израсходвани сумми за които, може би, ще трѣбва да отговарятъ предъ Народно Събрание, то тия господа ще се погрижатъ, преди всичко, да направятъ невъзможно повръщанieto на задъ тия сумми. Щомъ на единъ човѣкъ се дава врѣме, той има безбройно множество пжтища, за да се отклони отъ слѣдствието. (Гласове: ще ги намѣримъ къдѣто и да отиджтъ!).

Предсѣдателъ: Моля г-да представителятѣ да пазятъ тишина.

Сарафовъ (продължава): Нар. Събрание, като желае да изслѣдва смѣткитѣ, трѣбва да направи това, колкото е възможно, по-скоро. За това, даже ни задължава и сѣщия законъ за сѣдене министритѣ отъ 13 декемв. 1880 г. Неправилно израсходванитѣ пари вѣроятно ще повлѣкжтъ отговорностъ къмъ онѣзи министри, които сѣ израсходвали тия пари, ако тѣзи израсходвания сѣ станали за тѣхна собствена полза. (Гласове: 0, хooo!) Поце четете Конституцията. (Гласове: на предмѣта. 0, хooo! Тамъ ли е била работата!). Прекъсватъ ме, г. предсѣдателю, и азъ нѣмамъ възможность да говоря.

Председателъ: Моля г-да представителитѣ да оставятъ оратора да говори. Моля г. Сарафова да продължава.

Сарафовъ (продължава): Азъ не мога да продължавамъ, защото нѣколко пѣти става, какъ ме прекъсватъ. Поддържамъ само това

Председателъ: Ако желаете да бждете по-спокоенъ, можете да дойдете на трибуната.

Сарафовъ (продължава): Сега е вече късно. И азъ ще свършя съ това, че закона за сѣдене министритѣ казва, че обвинения за даване министритѣ подъ сѣдъ, трѣбва да бждатъ писмени. Опредѣляватъ се послѣ формалноститѣ, по които Нар. Събрание може да подига такива въпроси. Неправилно израсходванитѣ сумми, ако не могатъ да повлѣкѣтъ отговорностъ, тѣ безъ друго ще подпадатъ подъ този членъ на закона. По-нататкъ членъ 6 опредѣлява, че комисията, която се избира да испита въпроса за отговорността на подсѣдимия министръ, трѣбва да дава докладъ въ сѣдната сесия, т. е. преди затварянieto на тая сесия. Не искамъ да кажа съ това, че комисията ще

Председателъ: Г-нъ Сарафовъ! напомнявамъ Ви, че тука нѣма никакво предложение за отдаване министри подъ сѣдъ.

Сарафовъ (продължава): Не искамъ да кажа, че комисията ще дава министритѣ подъ сѣдъ, но тя може да повлияе на това. Тя може да намѣри такива израсходвани пари, които да повлияятъ за отдаването министритѣ подъ сѣдъ. Заради това, необходимо нужно е, по-скоро да се рѣши този въпросъ. И азъ, като поддържамъ предложението на г. Вълчева, желая щото, преди всичко, г. м-ръ на финанситѣ да ни кажеше, поне кратко или експозе къмъ кои г-да министри се отнасятъ тѣзи неправилно израсходвани сумми, за да се улесни до нѣкъдѣ дѣлото на комисията. Азъ искамъ това разяснение, защото желая по-скоро да се свърши работата.

Председателъ: Преди да дамъ думата нѣкому, имамъ честь да напомня, че, когато говорятъ г-да представителитѣ, трѣбва да говорятъ по предложението за избиране анкетна комисия. Предложението се основава на 105 членъ отъ Конституцията 5 пунктъ, а така сѣщо и на 106 членъ. 5 пунктъ отъ 105 чл. казва, че Нар. Събрание има право да преглежда смѣткитѣ за разнасянето на суммитѣ, които сѣ означени по бюджета; а 106 чл. казва, че «Събранието има право да приема всѣкакви прошения и жалби, и да ги предава на надлежнитѣ министри; нему се предоставя правото да назначава испитателни комисии по управлението». Съдователно, тука не е въпроса за сѣдене министритѣ, нито

за преглеждане смѣткитѣ на Върховната Смѣтна Палата, а работата е за избирание анкетна комисия. Заради това, напомнявамъ еднажъ за винаги на всичкитѣ г-да представители. Подиръ това има думата г. Н. Живковъ.

Никола Живковъ: Г-да представители! Помнимъ много добръ всичко казано по тоя въпросъ; защото е най-важно нѣщо въпросътъ за народната кесия, на която ние сме сега ступани проводени тука отъ народа; помнимъ казвамъ много добръ, заявлението на Ново-пазарский депутатъ, г-нъ д-ра Стоиловъ, бивший м-ръ на правосѣдието, или запитванието му на г-на м-ра председателъ за нѣкакви публикувани извѣстия въ вѣстницитѣ и прѣснатитѣ слухове, че имало злоупотрѣбления на държавни пари. Какъ потретямъ, че всички помнимъ както неговитѣ думи тъй и отговора на г-на м-ра председателъ, които спомена г-нъ Вълчевъ, именно, че имало 17,000,000 лева неправилно израсходвани и до 5,000,000 дадени на заемъ, всичко 22,000,000. Тогава слѣдъ този отговоръ помнимъ, че г-нъ д-ръ Стоиловъ искаше да си задържи правото — то е минато въ протоколитѣ — да си задържи правото да направи предложение, първо, защото ще забѣлжѣ, че г-нъ бивший м-ръ на правосѣдието, — азъ поне тъй го разбрахъ, — прави това предложение, като увреденъ, защото се казвало, че бившитѣ м-ри злоупотрѣбавали, и той излиза като гузенъ да пита кой е злоупотрѣбилъ; второ, като заяви че си задържа правото да направи той това предложение да се избере комисия, дава съмнѣния че иска да монополира за да не би като чете свѣта протоколитѣ да каже, че ние именно по инициативата на г. д-ра Стоилова искаме тѣзи смѣтки и да не би да си помисли, че му отнемаме правото да предложи това, или че той можеше да ни задѣлажи да не предлага други за тази комисия, азъ станяхъ да кажа нѣколко думи. По пѣти още когато дохождахъ за тука, сетиъ и още въ първитѣ минути тука, азъ гледахъ всичкитѣ народни представители въодушевени, да се прегледатъ смѣткитѣ за приходитѣ и расходитѣ на държавата. И вѣрвамъ, всички това ще засвидѣтствувате, че е тъй. (Гласове: вѣрно!) Значи, нашитѣ разговори по пѣти и на вредъ, нашия гласъ бѣше, който на-кара г-на Ново-пазарский представителъ, д-ръ Стоилова да направи това запитване, а не че имало злоупотрѣбления или нѣмало. Ние споредъ 105 членъ отъ Конституцията, когато ни напомня г-нъ Сарафовъ, имаме право да преглеждаме смѣткитѣ на разноскитѣ и суммитѣ, които сѣ назначени по бюджета. Подиръ това, понеже г-нъ председателъ каза, да не отиваме по-нататкъ, имамъ да ви напомня и 6 чл. отъ закона за Смѣтната Палата. Но сега първата ми

дума бѣше, за да се освѣтли свѣта като чете протоколитѣ, казахъ това, което чухме и което ще остане въ протоколитѣ, именно, че това е било по инициативата на болшинството на сегашното Събрание. Подиръ това г-нъ Лазаръ Дуконъ каза пакъ, че трѣбвало именно комисия за злоупотрѣбленіята, които сж станали, но че и Държавний Съвѣтъ билъ направилъ нѣкакви услуги. За това азъ пакъ ще се повърна, да кажъ, че ние нѣма защо да плетемъ никакви вѣнци на Държавний Съвѣтъ. Но тази комисия на туй Нар. Събрание ще остане не само да каже свѣта, че сж извадили смѣтките на явѣ. Зарадъ туй ще прегледа просто смѣтките, и има ли злоупотрѣбления, нѣма ли, ще се види. Намъ ни сж поръчили нашитѣ избиратели, първо да прегледаме смѣтките да видиме кждѣ отиватъ народнитѣ пари и сетиъ да наредиме закони. А пакъ отъ дългата рѣчь на г-на Сарафова — да не го земе за доказание г-нъ Сарафовъ, но по моето мнѣние тѣй го тълкувамъ, — азъ заключихъ, че г. Сарафовъ не му се ще да се избере комисия за прегледвание смѣтките; тѣй се съмнѣвамъ и за г. Стоилова, въ начало като каза че си задържа правото да направи предложение, азъ разумѣвахъ, че искаше да си направи монополъ това предложение, да не смѣе другъ никой такова предложение да направи, дорде да се затвори Събранието, и тогава ще излѣзе, че г. д-ръ Стоиловъ е най патриотинъ, като стои въ протоколитѣ запитванието му, а и смѣтка да не дава. Какъ да разбереме и сега г-на Сарафова, като казва: «недѣйте избира комисия, че ще отиде дълго врѣме, опасно е» при всичко че знае ясно отъ прочетений 105 членъ, че трѣбва да избираме като комисии, и по 106, че можемъ да избираме комисии по управлението. Какви заплашвания и какви доводи ни приведе г-нъ Сарафовъ? Каза, че може 2, 3 години да работи комисия, което не е за вѣрвание и никой не може да приеме; защото азъ знамъ, че комисия отъ 20 души, както се предложи, може много лесно, въ 10, 15 дни да прегледа смѣтките. Но имало друга опасностъ. Като се бави толкова врѣме комисията, казва г-нъ Сарафовъ, тѣзи м-ри, които сж злоупотрѣблявали може да избѣгатъ. Послѣ дохожда и иска самъ г-нъ Сарафовъ на г-на м-ра председателя, да укаже именно кои м-ри сж злоупотрѣблявали. Ужъ го страхъ да не избѣгатъ тѣзи м-ри, а иска да се кажатъ имената имъ, че по-лесно да избѣгатъ. (Ржкоплѣскания) Заради това азъ съмъ на мнѣние, както ни дава това право чл. 106 отъ Конституцията, да не слушаме такива приказки а чисто и ясно да упражнимъ правото си и да изберемъ тази комисия, която се предлага за да прегледа смѣтките и тогава да се освѣтимъ, имало ли е злоупотрѣбления или не. Ако излѣзе, че

всичките м-ри сж си гледали добръ работата, не остава освѣтъ Нар. Събрание да имъ оплете вѣнци. Ако ли излѣзе, че сж злоупотрѣблявали, тогава ще стане второ предложение, да се отдадатъ подъ съдъ и да се накажатъ, за да види малко и голѣмо, че IV Об. Нар. Събрание е било правдолюбиво, гледало народнитѣ интереси и истината и оправдало е народното довѣрие. Заради това предлагамъ да пристѣпимъ къмъ избиранieto на комисията безъ дълги заобикалки, понеже е ясенъ закона и право ни се дава отъ самата Конституция. За това да не слушаме които казватъ, че щѣло да се продължи врѣмето, но азъ не вѣрвамъ че ще се продължи по-вече отъ 20 дни. Напълно съмъ съгласенъ съ предложението, да бжде тази комисия по-многочисленна и да се захване по-скоро съ дѣлата. (Гласове: съгласни! исчерпано е!).

Д-ръ Стоиловъ: Г-да представители! Азъ благодаря на почтений Софийски депутатъ, г-на Вълчева, за инициативата, която именно взе, да направи това предложение, което азъ искахъ да направя. Азъ дохождамъ да обявя, че напълно и въ всичките части на неговото предложение го поддържамъ. Мисля, ще ми опростите, или ще сметете съ мене заедно за излишно да отговарямъ на претълкуванията, които предговоривший ораторъ направи спрямо моето предложение. Менъ ми се чини, че както той е депутатъ, така и азъ съмъ депутатъ; ако неговитѣ намѣрения сж чисти и добри за народа, и азъ имамъ право да претендирамъ на сжщото, и за моитѣ намѣрения. Слѣдователно, да се претълкуватъ думитѣ на представителитѣ, това е единъ обичай, който — най-малкото, което можъ да кажъ — ще ни докара до неприятно положение. Поддържамъ, казахъ, предложението на почтений Софийски депутатъ, г-на Вълчева, и, разумѣва се, пакъ ще кажъ това, което говорихъ послѣдний пѣтъ, че азъ би счелъ по-правилно и мисля, че работата ще земе по-редовенъ вървежъ, ако правителството на Негово Височество ни представеше тукъ документитѣ и на основание на тѣзи документи да се ръководимъ при разискванието на настоящий въпросъ. Казвамъ го, че това е моето мнѣние, това считамъ за по-правилно. Не се ли направи това нѣщо, нѣма какво да се прави, освѣтъ да се приеме предложението отъ г-на Вълчева, на което имамъ да прибавя отъ своя страна 2 допълнения или 2 прибавки. Каза се за състава на комисията. Азъ мисля, г-да представители, че ще бжде полезно за самото дѣло, не само да е многочисленна, но въ сжщото врѣме да представлява и разнитѣ, тѣй да кажъ, направления, които сжществуватъ въ Нар. Събрание. Да бждъ по-ясенъ. Молилъ бихъ болшинството на Събранието,

при избирането на тази комиссия да бжде представена, както става това на всѣкъждѣ, и оппозицията. Второто нѣщо, което г-нъ Вълчевъ каза безъ да опредѣли, а което азъ искамъ да опредѣли, то е това, щото на тази комиссия да се даде срокъ, до който тя трѣбва да представи доклада си на Нар. Събрание. Не само съображенията, които г-нъ Търновскій представителъ представи въ говора си въ полза на това нѣщо, но освѣнъ това, мисля, че всички сме въодушевени отъ желание да се разяснятъ часъ по-скоро тѣзи работи и да се дигне тая мъгла, която е легнала върху тоя въпросъ; да се види ясно, какво е истина и какво е лъжа, кое е правда това и кое е клевета. Именно отъ това съображение, въ допълнение мотивитѣ на г-на Сарафова, предлагамъ, да се опредѣли срока. Тѣй като ние се намираме вече въ 8 ноемврий, то мисля, може да се даде срокъ максимумъ отъ единъ мѣсець на комиссията, за да може да изучи това, което има намѣрено и да представи докладъ на Нар. Събрание. Въ заключение поддържамъ предложението, което се направи отъ почтенний Софийскій депутатъ, като прибавимъ първо, щото въ тази многочисленна комиссия да бжде представена и оппозицията и второ, като предлагамъ, щото на тази комиссия да се даде срокъ единъ мѣсець отъ деня на избирането; (Ржкоплѣскание. Гласове: четворица само! Искерпанъ е въпроса).

Илия Вълчевъ: Г-да представители, прѣди всичко длъжностъ е мисля да кажъ нѣколко думи за успокоение на силно развълнуваното сърце, както всички забѣляжихте, на г-да Шивачева и събрата му Сарафова, и послѣ да преминѣ къмъ това, което трѣбва да се каже по сжщността на работата. (Шивачевъ: не е истина, не е истина, азъ не съмъ развълнуванъ).

Предсѣдателъ: Моля г-на Шивачева да пази редъ. И ви сами знаете, г-нъ Шивачевъ, колко е неприятно да ви прекъсвамъ, когато говорите. (Шивачевъ: не е истина това, дѣто каза той за мене).

Илия Вълчевъ: Г-нъ Шивачевъ е свободенъ, и може да лудува колкото иска, никой му не завижда, нъ той трѣбва по-напрѣдъ, веднѣжъ за всѣкога, да разбере и да не забравя, че отъ 1880 год. на самъ, сега първий пѣтъ дохажда тукъ народното представителство изъ срѣдата на народътъ, отъ народната избирателна воля. Това е фактъ, г-да, (Шивачевъ: не е истина!) който, нито историята, нито г-нъ Шивачевъ може да откаже. — (Шивачевъ: имало е и други Нар. Събрания) Азъ не казахъ, че не е имало, нъ не народно а събрание по назначение имаше; извѣстно ви е какъ се то свика, какъ дойде и съ какви благодѣния обещана Бъл-

гария. (Шивачевъ: и то бѣше Нар. Събрание, както и това. Гласове: не е истина! Шумъ). На г-на Сарафова ще кажъ, че не му прави честь да повдига шумъ — да се служи съ зализъ въ събранието. Като свободенъ народенъ представителъ и въ качеството си на такъвъ, обязанностъ моя е, да говоря и констатирамъ това, което е останало въ България. Развѣ е това скришно, г-да? (Сарафовъ! нѣмате право да намѣсвате личности). Азъ не намѣсвамъ никакви личности, но просто на просто привеждамъ фактове. А ако съ тия печални фактове сж свързани имената на нѣкои личности, то не е моя вина. — Подиръ казаното, г-да представители, относително г-на Шивачева, щж преминѣ да споменѣ нѣколко думи касателно онова, което искаа г-нъ депутата Сарафовъ по опредѣлянието правата на Народ. Събрание за избиране неситателни комисии и за тѣхната въобще роля. Г-нъ Михалъ Сарафовъ, почитаемий нашъ събратъ, бивший м-ръ на финанситѣ, отъ една страна дохожда и утвърждава, че е хубаво нѣщо да се прегледатъ и провѣрятъ смѣткитѣ, нъ сжщеврѣменно казва, че не ще бжде добро да се занимаваме толкосъ на пространно и съ всичко както се предлага, защото трѣбвало било 2 или 3 години врѣме

Азъ щж си позволя да увѣря почитания г-нъ Михалъ Сарафовъ, че по-много отъ г-да депутатитѣ знайтъ на прѣсти една голѣма частъ отъ фактоветѣ, които има да провѣрять, знайтъ даже, по-наотдѣлно, една по една цифритѣ, знайтъ номеритѣ, датитѣ и най-сетнѣ случайтѣ и пр. и пр. И познаватъ ги така, щото на провѣрочната комиссия, която ще се състави, главната ѣ задача до нѣкъждѣ е улеснена и тя ще може да провѣри смѣткитѣ въ доста кжсо врѣме, така щото справедливото желание на нар. представителство ще бжде испълнено още въ тази сессия, т. е. комисиятѣ, които ще изберемъ, като ще има за подпомагателни срѣдства онѣзи нѣща, които се знайтъ до сега и други, които сж констатирани отъ извѣстни комисии, ще си свърши по-скоро и по-успѣшно работата. — За още по-голѣмо успокоение на г-на Сарафова, нека ми дозволи да му кажъ, че има вече доста работи констатирани, и за негово голѣмо съжаление, комисията ще може твърдѣ на скоро да ги довърши и представи на Нар. Събрание. — Г-нъ Сарафовъ между друго ни каза, и веднѣжъ и два пѣти, и това странно нѣщо че, споредъ Конституцията, ние не сме били имали право да се простираме въ всичко по провѣриванѣто на израсходванитѣ държ. сумми по бюджета и вънъ отъ него, нито пѣкъ съ доходната страна на хазната. Прочете ни самъ г-нъ Сарафовъ 105 и други членове отъ Конституцията и слѣдъ това пакъ настоява да ни увѣрява, че не

съвпадало въ нашитѣ права провѣряването. Членоветѣ, които се прочетоха, г-да представители, всички чухте. Тѣ ни даватъ, както видѣхте, пълно право да извършимъ всецѣло онова, за което стана предложение. Независимо отъ правата, предвидени въ чл. 105 пунктове 5 и 6 отъ основния законъ, както ви е извѣстно, по 106 чл. отъ същата Конституция, Народното Събрание е въ право още да назначава и испитателни комисии по всичкитѣ клонове на управлението. Между друго г-нъ Сарафовъ искаше да каже, че имаме Смѣтна Палата, и тя се била занимавала съ прегледването и провѣряването на израсходванитѣ сумми, за това не било наша работа да ѝ се мѣшаме въ дѣлата. А ми, вѣдѣ да денемъ 6 пунктъ отъ 105 чл. на Конституцията?

За самата Смѣтна Палата, г-да, азъ съ най-голѣмо съжаление ще забѣлѣжъ на г-на Сарафова, че тя не е сега както бѣше поставена въ 1880 год.; нейната важностъ се съвършено вдигна презъ блажената 1882 год. Дигна се, казвамъ важността ѝ, защото тя се подложи подъ зависимостта и контрола на министерството. Каквото и да се каже и тълкува, ние не можемъ да гледаме днесъ, на Смѣтната Палата освѣнъ като че я нѣма, и то никакъ не по отношение на служащитѣ въ нея, а по новиятъ ѝ сегашенъ законъ, споредъ който положението ѝ е така измѣнено, щото министерствата, които тя трѣбваше да контролера, тѣ нея контролиратъ. Така е поставена и това е хубостта на новия законъ за Върховна Смѣтна Палата, която се омалозначи и се обърна отъ върховенъ самостоятеленъ контролъ, на проста Смѣтна Палата. Е, моля ви, г-да представители, може ли да се утвърждава, че тукъ има истински — дѣйствителенъ контролъ?

Отъ каква цѣль сѣ се водили ония, които сѣ докарали до таквось положение нашата Смѣтна Палата, ви сами разбирате и знаете за това нѣма нужда да се расправа! Ето защо казвамъ, че всичко онова, което е извършено отъ Смѣтната Палата, нѣма оная стойностъ каквато трѣбваше да има отъ една върховна самостоятелна Смѣтна Палата въ истинскій смисълъ на думата. Отъ друга страна какво ни казватъ г-да та отъ опозицията? Трѣбвало да се помоли г-нъ м-ръ президентъ да направи изложение на по-главнитѣ работи и отъ тамъ да се види какво и що е било неправилно израсходвано. Това, г-да, е повече отъ смѣшно. Ние не сме поставили министерство да гледа и представя тукъ смѣтки, а да управлява, толкосъ повече че се явява само по себе доста странно исканието, да дойде то като обвинителна властъ и да ни каже, че това и това е направено отъ еди-кого, или пакъ ако не като обвинителна властъ,

то като комисия да провѣрява смѣткитѣ. Разве това е работа на министерството? За всѣка неправилно израсходвана сума ние трѣбва сами да видимъ. Съвѣтватъ ни да идемъ да питаемъ м-ството: та то да ни каже какъ е разходвана тази, и онази сума; е, това може ли да се нарѣче провѣрка? Тогава не трѣбва и да говоримъ че искаме провѣрка. Чудна наистина теория, да чакаме м-ството само да ни каже, и каквото ни представи, него да гледаме, а по-нататкъ нищо да не правимъ; е, моля ви, г-да представители, каква е тази провѣрка? Такава провѣрка е повече нѣщо отъ абсурдъ. Г-нъ Сарафовъ въ допълнение на рѣчта си какво ни каза още. Мѣчеше се да ни просвѣти и убѣди, че било мѣчно за представителитѣ да разгледватъ смѣткитѣ, че било не удобно и че не трѣбвало да се позволява на представителството да растрѣсва архивитѣ, понеже то на това нѣмало било право. Моля ви, г-да представители, какво значи това. Споредъ моето крайно разбиране нищо друго, освенъ че трѣбва да се отговори тукъ съ напомняване Българската пословица: «гузенъ не гоненъ бѣга». Не зная, какво ще загуби г-нъ Сарафовъ... (Сарафовъ: моля г-на председателя да не допуша да се докачатъ личности. — Председателъ: тукъ нѣма да се нападатъ личности. — Сарафовъ: пословицата «гузенъ не гоненъ бѣга», не може да се приспособи тукъ освенъ за лично нападение). Азъ казахъ, че не отбирамъ какво друго е накарало г-нъ Сарафовъ да дава подобно тълкувание за правата на Събраниято и да се исказва въ такъвъ смисълъ. И какъ е възможно, наистина, да се говори, че представителитѣ нѣматъ право да претърсватъ държавнитѣ архиви! Или г-нъ Сарафовъ разбира, че каквото вече кажатъ на Нар. Събрание по смѣткитѣ, то е длъжно току да рѣче еветъ? Менѣ ми се струва, г-да представители, че такова тълкувание не може да се даде отъ чловѣкъ, който иска да стане истинска провѣрка на всичкитѣ наши до днесъ доходи а още повече на направенитѣ расходи. Така гледамъ азъ, г-да представители, на този въпросъ и мислѣ, че и вие всички отъ такава точка гледате на него.

Отъ друга страна г. Сарафовъ като че ли искаше да ни убѣждава, че ако назначимъ т. е. изберемъ анкетна комисия, може да стане така, щото ония, за които се окаже, че сѣ неправилно израсходвали държавни пари, или пакъ сѣ станали причина да загуби хазната, може да избѣгатъ. Менѣ ми се струва, г-да, че народното представителство нѣма защо да се грижи, да ли ще избѣгатъ или не. Нашата грижа и обязанность е да констатираме правилността или неправилността на държавнитѣ расходи отъ 5 години насамъ, а.

ако бѣгатъ злоупотрѣбителитѣ — въ случай че излезатъ такива — ми се струва, че у насъ има властъ, която ще ги намѣри, кждѣто и да бждѣтъ тѣ. Защото, ако имаме основенъ законъ, споредъ който сж отговорни онѣзи, които сж расходвали неправилно държавни сумми, ще трѣбва дѣйстви-телно да отговарятъ, и тѣ ще отговарятъ кждѣто и да се намиратъ. А колкото по въпросътъ за Държавний Свѣтъ, къмъ когото г. Лазаръ Дуковъ искаа своята благодарностъ, за негово успокояване ще кажж, че, като се провѣрятъ смѣткитѣ, ще се види каква услуга е принесълъ той на страната, ще се види, какви услуги сж принесли и другитѣ държавни учреждения; ще се види съ една рѣчь всичко. Ще се види, какви хора сж викани безъ разрѣшение отъ надлежната властъ съ контракти; ще се констатира какви хора сж доваждани съ заплати по 20, 30 и 50 хиляди лева; ще се види повтарямъ да кажж, какви правителствени работи сж се отдавали на предприемачи по за 300—400 хиляди лева безъ никакъвъ търгъ; ще се констатира най-послѣ, какъ сж се исплащали по двѣ ситуации за една работа; ще се види, какъ сж се харчили държавнитѣ пари по направенитѣ до сега постройки и други такива работи и пр. Като се разгледатъ всичкитѣ тѣзи нѣща, ще се отдаде приличната благодарностъ и на Държавний Свѣтъ и на всѣкого друго споредъ дѣлата му. Тогава г. г. Сарафовъ и Шивачевъ ще бждѣтъ задоволени, вѣрвамъ, като всѣкому ще се отдаде слѣдующата награда. Ето защо, като свършвамъ, казвамъ, че трѣбва да се пристѣпн къмъ избиранieto на една анкетна комисия, за да се свърши работата по-скоро. (Гласове: исчерпано е, исчерпано е! Съгласни).

Марко Велевъ: (Гласове: нѣма нужда да се говори). Има нужда, ако бжде за нѣкой отговоръ. . . .

Председателъ: Щѣхъ да прекъсна разискванието, ако бѣше предложено; за това нека говори г. Велевъ.

Марко Велевъ: Както гледате, г-да представители, още отъ 1879 год. едва сега се подигна въпросъ за смѣткитѣ по управленията, за жалость, едвамъ сега е предала нѣкои смѣтки Смѣтната Палата. За жалость го казвамъ, че толкова години на редъ по 30 милиона лева бюджетъ гдѣто се расходва въ България а не може да се представи на Нар. Събрание нищо за това. Ние не трѣбва да гледаме по тоя въпросъ като на чуждо; тия хора, които зематъ толкова тѣлсти плати, нека ги зематъ, алазъ да имъ сж; но когато изминахъ 7 години да представятъ поне нѣщо за което се расходвало.

Добрѣ стана сега, че се подигна въпросъ да се избере комисия да прегледа смѣткитѣ; за това не трѣбва да се

разисква по-вече по тоя въпросъ, но да изберемъ анкетната комисия. Тя да бжде безъ пристрастна да представи случаетѣ на злоупотрѣбленията отъ нашата нара; било либерално м-ство, било консервативно, честь и почесть на двѣтъ фракции, но и за единъ сантимъ, ако злоупотрѣбили трѣбва да бжде казано. Народа, г-да представители, и ние трѣбва да видимъ, да издиримъ, гдѣ сж отишли паритѣ, които плаща; ние сме представители, пратени сме отъ народа да видиме какво сж направени нашитѣ пари. Народа на своитѣ избраници е възложилъ да издирятъ смѣткитѣ на всички, били тѣ представители, били министри, били малки, били голѣми, все едно. Знаемъ добрѣ, че нашия бюджетъ бѣше 20 и нѣколко милиона, послѣ стана 28, стана 30, повиши се, народа остана гладенъ и босъ, а данъка се увѣличи и стана не подолѣ отъ калкото бѣше въ турско. Наистина 3½ л. се дава налогъ на лозята на дюлюмъ, дава се но (Гласове: не му е врѣмето за това). Ако не му е врѣмето, когато говоришъ ти тогава (Предсѣд. звъни: Моля оставете да говори.) Азъ както зная ще говоря и когато искамъ. Имаше да кажж, че попереди въ разискванието на единъ законопроектъ, гледамъ, че което имаше да се докаже отъ г-да комисаритѣ така мина. Не така лесно трѣбва да мине законопроектътъ; но се желае да се остави всѣки да говори, да се искаже, да исправи мнѣнието си, защото азъ забѣлжихъ не на сиромаситѣ се пазятъ правдинитѣ, но се пазятъ правдинитѣ на ония, които иматъ голѣми палати въ София, не само въ София, Столицата, но и на ония, които сж въ много централни градове, даже повнѣ на нѣкои по-богати; не се пазятъ така правдинитѣ толкова по-вече на селянитѣ, които плащатъ данъкъ: емлякъ, бегликъ, сърчимъ, десѣтъкъ (Рж-коплескание): за това всѣкий представитель да не се прѣкъснява да говори, не само на мене да се дава дума а на други не; това не е справедливо. Закона и справедливостта изискватъ да може всѣкий представитель да каже мнѣнието си въ кратицъ; на всѣкого да се чуе думата, защото много пѣти и отъ най-малкитѣ нѣща може да излѣзе най-важно за нашия народъ, който ни е натоварилъ да му представимъ тукъ болкитѣ. (Предсѣд.: моля ви се говорете по предметъ). Азъ ще си говоря по моему, имайте търпение и азъ съмъ представитель и ти си представитель. (Смѣхъ) За това да не разискваме више тоя въпросъ, да избѣремъ комисия, която трѣбва да види, какво било израсходвано. На тая комисия мѣсець е малко, два мѣсеца сж малко, три мѣсеца сж малко да издири работитѣ; но е нужно да представи най-късно въ тая сессия отчетъ по всичкитѣ дѣла на м-ствата. (Гласове: съгласно). Затова да пристѣпимъ

къмъ избирането на комисията. (Гласове: съгласни. — Ичерпанъ е въпроса).

Председателъ: Има да говорятъ още 9 души. Г-да представителитѣ казватъ, че е ичерпанъ въпроса, и бюрото ще тури на гласуване, и ако Нар. Събрание желае да се говори, добръ. (Дуковъ: Искамъ думата). Не мож да ви дамъ думата, защото има предложение, че е ичерпанъ въпроса. При това, вие сте седмий по реда. Който мисли, че не е ичерпанъ въпроса, да си дигне ржката (7 души дигатъ). Значи Събранието е освѣтлено върху въпроса по избиране испитателната комисия. Г-нъ Вълчевъ предлага да се състави комисия да прегледа смѣткитѣ по бюджета отъ началото на Българското Правителство до днесъ. Г-нъ Населевски предлага комисията да състои отъ 19 души. Г-нъ Сарафовъ предлага на тая комисия да се опредѣли кръга на дѣйствиията, защото намира, че иначе не може да се върши работа; а г-нъ Стойловъ предлага, щото въ комисията да влѣзе единъ членъ отъ опозицията, съ добавка, ако е възможно, комисията да представи доклада си до единъ мѣсець т. е. до 8-й декемврий. Г-нъ Вълчевъ се съгласява съ това предложение, ако бжде възможно. Друго по същественно предложение по този въпросъ нѣма, за това най-напредъ ще се вотира първото предложение за избирането на комисията, а другитѣ ще се вотираатъ по реда. Приема ли Нар. Събрание избирането на такъва комисия и тази комисия да представи доклада си до края на настоящата сессия? (Гласове: приема). Който не приема, да си дигне ржката? (Никой не дига). Г-нъ Населевский предлага, щото тази комисия да състои отъ 19 души. (Гласове: прието). Който не приема това предложение, да си дигне ржката (Никой не дига).

Никола Мановъ: Като се прие числото отъ колко души да състои комисията, правя предложение, избирането да стане по тайно гласуване (Съгласни).

Председателъ: Трѣбва това предложение да се подкрѣпи отъ 10 души (Мановъ: вѣрвамъ, че ще се подкрѣпи. (Гласове: поддържа се). Тогава, който не приема това предложение, да си дигне ржката. (Никой не дига.) Бюрото дава 15 минути отиди, за да се напишатъ бюлетинитѣ, (Сарафовъ: другитѣ предложения нѣма ли да се вотираатъ?) Споредъ 22-й членъ на правилника, г-нъ Сарафовъ, азъ дадохъ кратко резоме на говоренето. Послѣ казахъ,

какви предложения има. Вотира се предложението на г-на Вълчева да се избере комисия, и че тя да представи доклада си до свършека на сессията; сетнѣ се вотира предложението да се състои комисията отъ 19 души, най-послѣ и предложението на г-на Манова. Колкото за предложението на г-на Стойлова да влѣзе и нѣкой членъ отъ опозицията, то остава на волята на г-да депутатитѣ; а срока въ който комисията да представи доклада си, се вотира въ първото предложение. (Звъни). Давамъ на 15 мин. отпущъ.

(Слѣдъ распуска.)

(Пущатъ се бюлетинитѣ. Никола Шивачовъ се въздържа отъ да гласува).

Председателъ: Споредъ списъка гласували 165 души, а всичко бюлетини има 164. Резултата е слѣдующий: Никола Сукнаровъ 142 гласове, Симеонъ Хайдудовъ 141 гласъ, А. Узуновъ 140 гласове, Георги Живковъ 139 гласове, Никола Мановъ 139 гласове, Стеф. Стамболовъ 139 гласове, Хр. Грънчаровъ 136 гласове, Ив. Стояновъ 135 гласове, Кесимъ Зааде 134 гласове, Дим. Караначовъ 133 гласове, Тодоръ Иванчовъ 133 гласове, К. Геновъ 133 гласове, Хр. Никифоровъ 131 гласъ, Илия Лукановъ 127 гласове, Н. Влаевъ 127 гласове, х. Хр. Колевъ 126 гласове, Ц. Ниновъ 121 гласъ, К. Станоевъ 116 гласове, Илия Вълчевъ 99 гласове, Дим. Аневъ 25 гласове, Ј. Дуковъ 24 гласове, Савовъ 22 гласове, Ив. Касабовъ 18 гласове, Тома Кърджиевъ 15 гласове, Цеко Вълчевъ 14 гласове, Филипъ Симиловъ 11 гласове, Ер. Гешовъ 11 гласове. Конст. Стойловъ 10 гласове, Никола Шивачевъ 10 гласове, Г. Теодоровъ 9 гласове, М. Сарафовъ 7 гласове, Дим. Бошнаковъ 5 гласове и други още много по съ 1, 2 и 3 гласове.

Председателъ: Избранитѣ лица въ анкетната комисия сж слѣдующитѣ: Н. Сукнаровъ, С. Хайдудовъ, А. Узуновъ, Г. Живковъ, Н. Мановъ, Ст. Стамболовъ, Хр. Грънчаровъ, Ив. Стояновъ, Кесимъ Зааде, Д. Караначовъ, Теод. Иванчовъ, К. Геновъ, Хр. Никифоровъ, И. Лукановъ, Н. Влаевъ, х. Хр. Колевъ, Ц. Ниновъ, К. Станоевъ, и Илия Вълчевъ.

Тѣй като врѣмето е вече късно, то преди да закрия за сѣданието, ще съобщя на Нар. Събрани, че за дневенъ редъ на идущето засѣдание ще бжде продължение отъ днешния дневенъ редъ. Засѣданието се закрива.

(Закрито въ 8 часа 10 минути вечеръ).

Председателъ: **С. Стамболовъ.**

Подпредседатели: { **Н. Сукнаровъ.**
Тр. Пановъ.

Секретари:

{ **И. Лукановъ.**
А. Ташикмановъ
А. Храновъ.
Н. Живковъ.
Т. Кърджиевъ.
Ф. Симиловъ.
И. Славейковъ.
Д-ръ Д. Вачовъ.
З. Градинаровъ.
И. Касабовъ.